

SAVONIA-AMMATTIKORKEAKOULU
LIIKETALOUS, KUOPIO

SAVONIA-AMMATTIKORKEAKOULUN SOSIAALINEN VASTUU

Arja Hiltunen
Tradenomin opinnäytetyö
Yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen

Helmikuu 2011

SAVONIA-AMMATTIKORKEAKOULU LIIKETALOUS, KUOPIO Koulutusohjelma, suuntautumisvaihtoehto (jos on) Yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen		
Tekijä(t) Arja Hiltunen		
Työn nimi Savonia-ammattikorkeakoulun sosiaalinen vastuu		
Työn laji Opinnäytetyö	Päiväys 5.3.2011	Sivumäärä 53 + 0
Työn ohjaaja(t) Minna Tarvainen ja Anneli Juutilainen		Toimeksiantaja Savonia-ammattikorkeakoulu
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa yhteiskuntavastuusta, erityisesti sen yhdestä osa-alueesta eli sosiaalisesta vastuusta sekä ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehysessä tarkasteltiin yhteiskuntavastuun määritelmiä ja sisältöä aikaisempien tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella.</p> <p>Opinnäytetyön empiirisessä osassa selvitettiin, mitä ajatuksia Savonia-ammattikorkeakoulun henkilöstöllä ja opiskelijoilla on ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta ja sosiaalisesta vastuusta. Lisäksi tutkittiin, miten omaehtoinen vastuullisuus toteutuu Savoniassa. Opinnäytetyön tutkimusosuus toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena ja aineiston hankintamenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Haastateltaviksi pyydettiin Savonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden, muun henkilökunnan, opettajien ja johdon edustajat.</p> <p>Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että Savonia-ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuu toteutuu ammattikorkeakoulun perustehtävien kautta. Toimintaa säätelevät lainsäädäntö ja valtionohjaus. Savonian sosiaalisen vastuun muodostavat hyvinvointi, osaamisen kehittämien, yhteistyö ja sidosryhmien huomioiminen. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että Savonia-ammattikorkeakoulu koetaan vastuullisena toimijana, jonka toiminnassa voidaan nähdä omaehtoisen vastuullisuuden tunnusmerkkejä. Yhteiskuntavastuu ja sen osa-alueet vaativat kuitenkin vielä määrittelemistä.</p>		
Asiasanat Ammattikorkeakoulu, yhteiskuntavastuu, sosiaalinen vastuu, omaehtoinen vastuullisuus		
Huomioitavaa		

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
UNIT OF BUSINESS AND ADMINISTRATION, KUOPIO
Degree Programme, option
Degree Programme in Entrepreneurship and Business Management

Author(s)

Arja Hiltunen

Title of study

Social Responsibility at Savonia University of Applied Sciences

Type of project

Date

Pages

Thesis

4.3.2011

53+ 0

Supervisor(s) of study

Executive organisation

Minna Tarvainen ja Anneli Juutilainen

Savonia UAS

Abstract

The aim of this thesis was to provide information on corporate social responsibility and in particular on its social dimension. Another aim of this thesis was to provide information on corporate social responsibility of a university of applied sciences. The theoretical context is based on literature and earlier researches and it examines definitions and contents of corporate social responsibility.

The objective of empirical research was to explore what ideas the students and the personnel of Savonia University of Applied Sciences have about corporate social responsibility and social responsibility. Furthermore, the research examined what kind of voluntary corporate social responsibility exists at Savonia University of Applied Sciences. The research was a qualitative case study, whose the research material was collected in semi-structured interviews. The interviewees were members of Savonia University of Applied Sciences.

According to the results of the research the corporate social responsibility of Savonia University of Applied Sciences is based on the basic tasks of universities of applied sciences. The tasks are regulated by legislation and governmental guidance. The social responsibility of Savonia University of Applied Sciences consists of welfare, knowhow, co-operation and interaction with stakeholders. Savonia University of Applied Sciences is considered as a responsible actor and there are some features of voluntary social responsibility within the operations of Savonia University of Applied Sciences. However, corporate social responsibility and its dimensions still require to be defined further.

Keywords

University of applied sciences, corporate social responsibility, social responsibility

Note

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Opinnäytetyön tavoite ja rajaukset.....	7
1.2	Aikaisemmat tutkimukset	8
1.3	Opinnäytetyön rakenne	9
2	YHTEISKUNTAVASTUU.....	10
2.1	Yhteiskuntavastuu käsitteenä.....	10
2.2	Yhteiskuntavastuun sisältö.....	11
2.2.1	Ympäristövastuu.....	13
2.2.2	Taloudellinen vastuu.....	14
2.2.3	Sosiaalinen vastuu	14
2.3	Yhteiskuntavastuun raportointi	15
3	YHTEISKUNTAVASTUU AMMATTIKORKEAKOULUSSA.....	17
4	SOSIAALINEN VASTUU.....	21
4.1	Sosiaalisen vastuun sisältö	22
4.2	Sosiaalisen vastuun näkökulmia	24
4.3	Sosiaalisen vastuun motivaatiotekijät	25
4.3.1	Lainsäädäntö	26
4.3.2	Sidosryhmien odotuksiin vastaaminen	26
4.3.3	Omaehtoinen vastuullisuus.....	27
5	TUTKIMUSMENETELMÄ	29
5.1	Tutkimusmenetelmän valinta.....	29
5.2	Aineiston keruu	30
5.3	Analysointi.....	31
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	32
6.1	Yhteiskuntavastuu ammattikorkeakoulussa.....	32
6.2	Ammattikorkeakoulun sosiaalinen vastuu	35
6.3	Omaehtoinen vastuullisuus	39
6.4	Vastuullisuuden esille tuominen	40
7	TULOSTEN YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	42
8	POHDINTA.....	45
	LÄHTEET	48

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuuta erityisesti sen yhden ulottuvuuden eli sosiaalisen vastuun näkökulmasta. Ammattikorkeakouluilla on merkittävä yhteiskuntavastuu toteuttaessaan ammattikorkeakoululain mukaisia perustehtäviä: opetusta ja tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa ja aluekehitystä. Ammattikorkeakoulujen toimintaa säätelevät lait ja valtionohjaus, mutta arvojen ja strategian avulla ammattikorkeakoulut voivat asettaa itselleen lain velvoittaman tason ylittäviä laajempia vastuita.

Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja on Pohjois-Savossa sijaitseva Savonia-ammattikorkeakoulu (Savonia), joka on yksi Suomen suurimmista ammattikorkeakouluista. Opetusta järjestetään kolmella paikkakunnalla: Iisalmessa, Kuopiossa ja Varkaudessa. Savonia tarjoaa ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta kuudella koulutusalueella, joita ovat: 1) kulttuuriala, 2) luonnonvara- ja ympäristöala, 3) matkailu-, ravitsemis- ja talousala, 4) sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, 5) tekniikan ja liikenteen ala ja 6) yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala. Lisäksi Savoniassa järjestetään täydennyskoulutusta, avoimen ammattikorkeakoulun opetusta ja erikoistumisopintoja. Vuosibudjetti on noin 61,1 M€, josta ulkopuolisen rahoituksen osuus on 13,6 %. (Savonian esittely 2010.)

Savonia-ammattikorkeakoulua ylläpitää Savonia-ammattikorkeakoulun kuntayhtymä, jonka jäsenkunnat ovat Iisalmi, Kiuruvesi, Kuopio, Lapinlahti ja Varkaus. Kuntayhtymän johtajan toimii ammattikorkeakoulun rehtori Veli-Matti Tolppi. Kuntayhtymän toimielimiä ovat kuntayhtymän hallitus ja yhtymävaltuusto. Osana korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä Savonia tekee kiinteää yhteistyötä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun kanssa. Savonia ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu ovat laatineet kumppanuuden rakentamisen suuntaviivat yhteisessä Itä-Suomen ammattikorkeakoulujen (ISAT)-strategiassa vuosille 2010–2012. (Savonian esittely 2010.)

Savonian strategiassa määritellään ammattikorkeakoulun tehtäväksi uudistaa työ-, elinkeino- ja kulttuurielämän osaamista ja edistää vaikutusalueen kilpailukykyä ja hyvinvointia koulutuksella sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnalla.

Erityisenä tehtävänä on panostaa Pohjois-Savon aluekehitykseen, hyvinvoinnin edistämiseen ja osaamisen kehittämiseen. Strategiaan on kirjattu Savonian kolme arvoa: asiakaskeskeisyys, asiantuntijuus ja yhteisöllisyys. Asiakaskeskeisyydellä tarkoitetaan vastuullista ja luotettavaa toimintaa sekä opiskelijoiden että yhteistyökumppaneiden kanssa. Asiantuntijuus arvona tarkoittaa Savonian olevan yhteistyökykyinen asiantuntijaorganisaatio, jonka toiminnassa korostuu edelläkävijyys. Yhteisöllisyys merkitsee sitä, että henkilöstön ja opiskelijoiden yhteisöllinen toiminta perustuu keskinäiseen luottamukseen ja aitoon vuoropuheluun. (Savonian strategia 2008–2012.)

Savoniassa on julkaistu vuosille 2008–2012 kestävä kehityksen toimenpideohjelma, jonka tavoitteena on edistää kestävä kehitystä lähiympäristössä ja lisätä tietoisuutta kestävä kehityksen merkityksestä tulevaisuudelle. Tiedottamalla, ohjeistamalla ja kouluttamalla Savonia haluaa lisätä niin henkilöstön kuin opiskelijoiden osaamista ja luoda toimintatapoja, jotka edistävät kestävä kehitystä. Savoniassa halutaan sitouttaa opiskelijat kestävään elämäntapaan, jotta heistä tulisi asiantuntijoita, jotka kantavat vastuunsa käytännön työtilanteissa tehdessään valintoja ja ratkaisuja, joilla on ekologisia, taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia. (Savonian toimintakulttuuri 2011.)

Savonian toimintapolitiikassa yhteiskuntavastuun kantaminen on ammattikorkeakoulun perustehtävän toteuttamista laadukkaasti, tehokkaasti, taloudellisesti, kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti ja vaikuttavuuden lisäämiseksi (Savonian strategia 2008–2012). Savonian roolia yhteiskuntavastuussa on tarkoitus nostaa esiin Savonian viestinnässä eri tavoin. (Savonian strategiaryhmä 2010.)

1.1 Opinnäytetyön tavoite ja rajaukset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa yhteiskuntavastuusta, erityisesti sen yhdestä osa-alueesta eli sosiaalisesta vastuusta sekä ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta. Opinnäytetyön empiirisessä osassa selvitetään mitä ajatuksia Savonia-ammattikorkeakoulun henkilöstöllä ja opiskelijoilla on ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta ja sosiaalisesta vastuusta. Tutkimuksen alakysymyksiä ovat: Miten omaehtoinen vastuullisuus toteutuu Savoniassa? Miten ammattikorkeakoulun

vastuullisuutta voisi tuoda esille? Tässä opinnäytetyössä käytetään termiä yhteiskuntavastuu kuvaamaan organisaation taloudellista, sosiaalista ja ekologista vastuuta. Tämä kolmen ulottuvuuden malli perustuu John Elkingtonin *triple bottom line*-käsitteeseen, jota käytetään muun muassa yhteiskuntavastuuraportoinnin pohjana (ks. luku 2). Yhteiskuntavastuuta käsittelevissä tutkimuksissa ja kirjallisuudessa esiintyy usein kestävän kehityksen käsite, eikä sitä voida sivuuttaa tässäkään opinnäytetyössä. Kestävän kehityksen määrittely on tehty yhteiskuntavastuun sisällöstä kertovassa luvussa kaksi. Vaikka opinnäytetyössä viitataan kestävään kehitykseen, on tämän tutkimuksen painopiste yhteiskuntavastuussa ja erityisesti sosiaalisessa vastuussa.

1.2 Aikaisemmat tutkimukset

Yhteiskuntavastuusta ja sen osa-alueista on tehty paljon tutkimuksia, mutta pääsääntöisesti ne on tehty liike-elämän näkökulmasta. Ammattikorkeakoulujen yhteiskuntavastuuta on tutkittu varsin vähän. Leviäkangas (2010) on pro gradu -työssään tutkinut ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuuta sidosryhmävuorovaikutuksen näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa. Leviäkankaan tutkimustulosten mukaan ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuu on pitkälti säädelty, laaja ja verkostomainen kokonaisuus, jossa vastuu jakautuu sidosryhmien kesken. Yhteiskuntavastuu ja siihen liittyvä sidosryhmävuorovaikutus integroituvat osaksi ammattikorkeakoulun toimintaa. (Leviäkangas 2010.)

Larsson ja Massart (2009) ovat tutkielmassaan *Business Ethics, Corporate Social Responsibility and Sustainability in management master programs: A qualitative study on the EQUIS-accredited business schools in four Nordic countries* tutkineet, miten yritysetiikka, yhteiskuntavastuu ja kestävä kehitys sisältyvät ylempien korkeakoulututkintojen opintoihin Pohjoismaisissa korkeakouluissa. Larssonin ja Massartin mukaan vastuullisuuden tietoisuuden lisääminen auttaisi tulevia johtajia ottamaan paremmin huomioon niin eettiset kuin vastuullisetkin näkökulmat yritysten johtamisessa (Larsson & Massart 2009).

Yritysten sosiaalista vastuuta on tutkinut Lahti (2009) pro gradu -työssään *Yritysten sosiaalinen vastuu*. Tutkielmassa Lahti tarkastelee sosiaalisen vastuun malleja ja

teorioita sekä analysoi sitä, mitä sosiaalinen vastuu kuluttajan mielestä on ja millaisia merkityksiä kuluttajat sosiaaliseen vastuuseen liittävät (Lahti 2009). Yritysten vapaaehtoista sosiaalista vastuuta on tutkinut Uimonen (2006) väitöskirjassaan *Suomalaisten yritysten vapaaehtoinen sosiaalinen vastuu*. Tutkimuksessa tarkastellaan yritysten vapaaehtoista, lakien säädökset ylittävää sosiaalista vastuuta, joka on yksi yritysten yhteiskunnallisen vastuun osa-alue. Tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä ovat: mikä on yrityksen tehtävä ja rooli yhteiskunnassa ja miten säädökset, arvot ja eettiset periaatteet vaikuttavat yritysten vapaaehtoiseen vastuullisuuteen. (Uimonen 2006.)

Kestävää kehitystä Savonia-ammattikorkeakoulussa on tutkinut Tukiainen (2008) opinnäytetyössään *Sustainable Development as a Part of Daily Life for Personnel and Students of Savonia University of Applied Sciences*. Opinnäytetyössä selvitettiin Savonian henkilökunnan ja opiskelijoiden asenteita ja toimia kestävän kehityksen edistämiseksi (Tukiainen 2008).

1.3 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö on jaettu kahdeksaan lukuun. Johdanto luvussa esitellään tutkimuksen aihe ja määritellään tutkimuksen tavoite. Ensimmäisessä luvussa esitellään tutkimuksen kohdeorganisaatio Savonia-ammattikorkeakoulu ja esitellään lyhyesti aiheesta aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia. Toinen, kolmas ja neljäs luku esittelevät opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen. Luvussa kaksi tarkastellaan yhteiskuntavastuun käsitettä ja sisältöä sekä yhteiskuntavastuuraportointia. Kolmas luku käsittelee ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuuta. Luku sisältää katsauksen ammattikorkeakoulujen vastuullisuuden toimenpiteistä. Neljäs luku käsittelee sosiaalista vastuuta. Luvussa tarkastellaan sosiaalisen vastuun lähestymistapoja ja sosiaalisen vastuun motivaatiotekijöitä. Tutkimuksen empiirinen osuus käsitellään luvuissa viisi ja kuusi. Viidennessä luvussa perustellaan tutkimusmenetelmän valinta ja kerrotaan aineistonkeruusta ja tulosten analysoinnista. Tutkimuksen tulokset esitellään luvussa kuusi ja luvussa seitsemän tutkimuksen yhteenveto ja päätelmät. Opinnäytetyön viimeinen luku on pohdinta, jossa arvioidaan opinnäytetyö prosessia ja esitetään jatkotutkimusehdotuksia.

2 YHTEISKUNTAVASTUU

Tässä luvussa tarkastellaan aluksi yhteiskuntavastuuta käsitteenä. Yhteiskuntavastuun keskeisimmät teoriat ja määritelmät on valittu kuvaamaan yhteiskuntavastuun kehitystä ja sisältöjä. Luvun lopussa esitellään lyhyesti yhteiskuntavastuun raportointia ja standardeja.

2.1 Yhteiskuntavastuu käsitteenä

Yhteiskuntavastuun määritelmästä ei ole yksimielisyyttä. Terminologia on moninaista eikä sisältöjä ja rajoituksia ole helppo hahmottaa. Yhteisenä pyrkimyksenä terminologialle on vastuun kantamisen ja yrityksen yhteiskunnallisen roolin määrittäminen. Yritysten ja organisaatioiden vastuullisesta toiminnasta käyttämiä käsitteitä ovat yhteiskuntavastuu (corporate social responsibility) lisäksi yritysvastuu (corporate responsibility), kestävä liiketoiminta (sustainable business) ja vastuullinen liiketoiminta (responsible business) ja kestävä kehitys (sustainable development).

Englanniksi käytetään yleisimmin Corporate Social Responsibility, CSR käsitettä, jota myös Euroopan unioni käyttää. CSR voi viitata yhteiskuntavastuun kaikkiin ulottuvuuksiin tai ainoastaan sosiaaliseen vastuuseen. Suomessa yleisimmin käytetty termi on yrityksen yhteiskuntavastuu, jossa on otettu huomioon taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristövastuu (Niskala 2009, 11).

Termiä ”kestävä kehitys” käytettiin ensimmäisen kerran 1987 Gro Harlem Brundtlandin johtaman komission Our Common Future (Yhteinen tulevaisuutemme) -raportissa, jonka mukaan kestävä kehitys on ”kehitystä joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa”. Kestävä kehitys sisältää ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Kulttuurinen kestävyys sisältyy sosiaaliseen ulottuvuuteen. (Rohweder 2004, 15–16).

Yhteiskuntavastuun ja kestävä kehityksen käsitteet ovat syntyneet erillään toisistaan, eikä niillä ole yhteistä teoreettista historiaa. Vehkaperän (2005) mukaan yhteiskuntavastuu ja kestävä kehitys on yhdistetty tavoitteiden ja käytäntöjen samankaltaisuuden vuoksi (Vehkaperä 2005 Leviäkankaan 2010 mukaan).

Tässä opinnäytetyössä kestävä kehitys nähdään tavoitteena, johon pyrkiessään organisaatio kantaa yhteiskuntavastuuta. Kestävä kehitys on pitkän aikavälin suunnitelma, jonka avulla organisaatio pyrkii säilyttämään hyvän elämän edellytykset myös tuleville sukupolville. Yhteiskuntavastuu on siis keino jonka avulla kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista organisaatiossa voidaan seurata.

2.2 Yhteiskuntavastuun sisältö

Yhteiskuntavastuu ei sinänsä ole uusi käsite. Amerikkalainen taloustieteilijä Milton Friedman määritteli 1970-luvulla yrityksen yhteiskunnalliseksi vastuuksi kasvattaa taloudellista voittoa (Friedman 1970).

Professori Archie Carroll on määritellyt yrityksen yhteiskuntavastuun neljän ulottuvuuden kautta. Nämä ulottuvuudet ovat taloudellinen vastuu, laillisuus, eettisyys ja hyväntekeväisyys. Taloudellisen vastuun lähtökohtana on kannattava taloudellinen toiminta, joka muodostaa lähtökohdan muille vastuille. Laillisuus eli oikeudellinen vastuu merkitsee yhteiskunnan pelisääntöjen noudattamista. Pelisäännöt pohjautuvat lainsäädäntöön. Eettisen eli moraalisen vastuun perustana on yhteiskunnallisten arvojen ja moraalisääntöjen noudattaminen. Hyväntekeväisyys eli filantrooppinen vastuu on hyvinvoinnin aktiivista edistämistä ja perustuu yrityksen omiin valintoihin. (Carroll 1993, 32–36.) Carroll on asettanut yhteiskuntavastuun ulottuvuudet pyramidin muotoon. Pyramidin alimmalla tasolla on taloudellinen toiminta, joka on muiden vastuullisuuden ulottuvuuksin perusta.

Englantilainen ympäristövaikuttaja John Elkington toi 1990-luvulla yhteiskuntavastuukeskusteluun *triple bottom line* (TBL)-käsitteen. Käsitettä on vaikea suomentaa, mutta siitä on käytetty nimitystä kolminkertainen tase (Talvio & Välimaa 2004, 40). TBL-käsitteen mukaan yrityksen tulee vastuullisesti toimiessaan olla taloudellisesti varmallalla pohjalla, hallita ympäristövaikutukset sekä toimia sosiaalisesti mahdollisimman oikeudenmukaisesti. Vastuut eivät säily vakaina, vaan muuttuvat yhteiskunnallisten, poliittisten, ekologisten ja taloudellisten syklien ja paineiden mukaan. (Elkington 1999, 73–74.) Elkington ennakoi, että tulevaisuudessa yritysten toiminta tulee muuttumaan läpinäkyvämmäksi ja yrityksillä on vastuu koko tuotteen tai prosessin elinkaaresta. Markkinat muuttuvat avoimemmiksi ja liike-elämän arvot

pehmenevät. Myös kumppanuussuhteet lisääntyvät. (Elkington 1999, 4-13.) TBL:n johdosta liike-elämä ryhtyi tulkitsemaan yhteiskuntavastuuta laajemmin ja liittivät raportointiinsa taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun. Tämä kolmen pilarin malli (ks. kuvio 1) on yleisesti maailmalle levinnyt ja sitä käytetään muun muassa yhteiskuntavastuu raportoinnin pohjana. Neljäntenä yhteiskuntavastuun pilarina mainitaan toisinaan myös kulttuurinen vastuu. (Juholin 2004, 14.) Kolmen pilarin näkökulman lähestymistapaa on kritisoitu siitä, että sosiaalinen ja ympäristö ulottuvuus jäävät liian irrallisiksi liiketoiminnasta (Lehtipuu & Monni, 2007.)

Kuvio 1. Yhteiskuntavastuun sisältö (mukailtu Niskalan ym. 2009 mallista)

Myös Euroopan komissio on ottanut kantaa yhteiskuntavastuuseen. Euroopan komission (2002) tiedonanto, Yrityksen sosiaalinen vastuu: elinkeinoelämän panos kestäväan kehitykseen, määrittelee yhteiskuntavastuun tärkeimmiksi piirteiksi kolme asiaa. Ensinnäkin yhteiskuntavastuu on yritysten vapaaehtoista toimintaa, joka ylittää oikeudelliset vaatimukset. Toiseksi yhteiskuntavastuu liittyy kestäväan kehitykseen ja yrityksen on otettava huomioon toimintansa taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ekologiset vaikutukset. Kolmanneksi yhteiskuntavastuu ei ole harkinnanvarainen lisä yrityksen perustoimintoihin, vaan tapa jolla yrityksiä johdetaan ja hallinnoidaan. (Anttiroiko 2004, 34.)

Euroopan komission (2007) mukaan Euroopassa on syntynyt laaja yhteisymmärrys siitä, että yritykset integroivat sosiaaliset ja ympäristön liittyvät kysymykset vapaaehtoiselta pohjalta sekä liiketoimintaansa että sidosryhmävuorovaikutukseensa. Käsitteen tarkat ominaispiirteet vaihtelevat maittain ja kulttuureittain, mutta tavoitteet ovat samanlaiset. Valtiot haluavat lisätä sidosryhmävuoropuhelua ja yhteistyötä julkisen ja yksityisen sektorin välillä sekä lisätä läpinäkyvyyttä, tietoisuutta, osaamista ja parhaiden käytänteiden levittämistä. Myös yhteyttä kestävä kehityksen tavoitteiden ja valtiollisten toimintaperiaatteiden välillä halutaan vahvistaa. (European Commission 2007, 3.)

Tässä opinnäytetyössä yhteiskuntavastuun sisältöä tarkastellaan kolmen pilarin mallin pohjalta. Yrityksen tai organisaation yhteiskuntavastuun ulottuvuuksia ovat ympäristövastuu, taloudellinen vastuu ja sosiaalinen vastuu. Seuraavassa tarkastellaan kutakin ulottuvuutta välittömän ja välillisen vastuun näkökulmasta. Sosiaalisen vastuun sisältö käsitellään tarkemmin luvussa neljä.

2.2.1 Ympäristövastuu

Ympäristökysymykset ja niihin liittyvä keskustelu alkoi lisääntyä Suomessa 1960-luvulta lähtien. Yritysten suhtautuminen ympäristönsuojeluun oli kuitenkin vielä 1960- ja 1970-luvuilla kielteistä ja nähtiin ylimääräisinä kustannuksina. Globaalien ympäristöongelmien myötä yritysten suhtautuminen ympäristönsuojeluun alkoi muuttua ja 1990-luvulla vastuullinen toiminta saikin uuden käänteen. Yhä useammat yritykset ottavat ympäristöasiat huomioon strategiassaan ja toimintasuunnitelmien laadinnassa. (Rohweder 2004, 100–101.)

Ympäristövastuu on vastuuta ekologisesta ympäristöstä. Siihen kuuluvat muun muassa vesien, ilman ja maaperän suojelu, kasvihuonepäästöjen vähentäminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, tehokas ja säästävä luonnonvarojen käyttö, jätteiden määrän vähentäminen ja ilmaston muutoksen torjunta (Elinkeinoelämän keskusliitto 2010). Yrityksen välitön ympäristövastuu tarkoittaa yrityksen aiheuttamien välittömien ympäristöongelmien- ja riskien hallintaa sekä luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Välillinen vastuu on yrityksen oman vaikutuspiirin ulkopuolelle ulottuvaa luonnon monimuotoisuuden turvaamista tai

luonnonsuojeluhankkeisiin osallistumista. Yhä useampi yritys ottaa tänä päivänä kantaa myös välillisen vastuun kantamiseen. (Rohweder 2004, 99–101.)

2.2.2 Taloudellinen vastuu

Yritysten taloudellisesti vastuullisen toiminnan perustana on tilinteko- ja raportointivelvollisuus, joka on määritelty osakeyhtiö-, kirjanpito-, vero- ja arvopaperimarkkinalainsäädännössä. Vastuullisen taloudellisen toiminnan ajatuksena on, että taloudellinen kasvu ja kannattavuus on saavutettava eettisesti hyväksyttävällä tavalla. (Rohweder 2004, 99.)

Taloudellinen vastuu on sekä kannattavuudesta ja kilpailukyvystä huolehtimista että sidosryhmiin kohdistuvien vaikutusten huomioimista. Yritys tuottaa yhteiskunnalle taloudellista hyvinvointia tuottamalla tavaroita ja palveluita sekä maksamalla veroja. Hyvä taloudellinen suorituskyky luo perustan vastuullisuuden muille ulottuvuuksille. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2010). Välitön vastuu liittyy suoriin rahavirtoihin, joita ovat esimerkiksi työntekijöille maksetut palkat, yhteiskunnalle maksetut verot ja osakkeenomistajille maksetut osingot. Välillinen vastuu liittyy yrityksen kansantaloudelliseen merkitykseen ja omien innovaatioiden laajempaan yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. (Rohweder 2004, 97.)

2.2.3 Sosiaalinen vastuu

Myös sosiaalisen vastuun toiminta perustuu lainsäädäntöön, viranomaisten vaatimukseen ja yhteisiin sopimuksiin. Suomessa monet yritykset ovat jo vuosisadan alussa kantaneet laajempaa vastuuta kuin lainsäädäntö on vaatinut. (Rohweder 2004, 104). Työntekijöille järjestettiin asuminen ja terveyshuolto sekä lapsille koulutusta ja hoitopaikkoja. Myös vapaa-ajan harrastustoimintaa tuettiin perustamalla esimerkiksi jalkapalloseura. (Juutinen & Steiner 2010, 24.) Nykyisin valtio, kunnat ja yhdistykset kantavat vastuuta asumisesta, koulutuksesta, terveydenhoidosta ja vapaa-ajasta. Toiminta rahoitetaan pääasiassa verovaroin. (Talvio & Välimaa 2004, 22.)

Sosiaaliseen vastuuseen kuuluvat henkilöstön hyvinvoinnista ja osaamisen kehittämisestä huolehtiminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, tuotevastuu- ja kuluttajansuojakysymykset (Niskala ym. 2009, 149). Työntekijöiden hyvinvointia

koskevat kysymykset sekä vastuu palveluista ja tuotteista kuuluvat välittömän vastuun piiriin. Välillinen vastuu voi yrityksen toimintaan perustuen olla paikallista tai globaalia. Paikallinen vastuu liittyy vuoropuheluun ympäristön asukkaiden, yhteisöjen sekä viranomaisten ja poliittisten päättäjien kanssa. Globaali vastuu puolestaan liittyy monikansallisiin yrityksiin ja toiminnan ulottuvuuksiin ulkomailla. Lainsäädännön puutteet ovat mahdollistaneet esimerkiksi lapsityövoiman käytön tai kohtuuttomat työajat. (Rohweder 2004, 103–105.)

2.3 Yhteiskuntavastuun raportointi

Yhteiskuntavastuun raportointiin on laadittu monia ohjeistoja, joista merkittävimpana kansainvälisen vapaaehtoisen raportoinnin aloitteena voidaan pitää Global Reporting Initiative (GRI) – ohjeistoa. GRI-ohjeiston kehitystyö aloitettiin vuonna 1997 YK:n ympäristöohjelman (UNEP) ja Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES) – järjestön toimesta. GRI:n tavoitteena on luoda ohjeisto ja periaatteet yhteiskuntavastuun raportointiin ja ohjata hyvien käytäntöjen kehittymistä. (Niskala 2009, 93.) GRI tarjoaa ohjeistuksen siitä, mitä ja miten yritysten tulisi raportoida toimintansa taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista. GRI G3:n viitekehyksen mukaan laadituissa yhteiskuntavastuuraporteissa kerrotaan toiminnan tuloksista yrityksen tekemien sitoumusten, strategian ja johtamisen osalta tietyltä ajanjaksolta. Raporttien avulla yritys voi vertailla ja arvioida omaa toimintaansa suhteessa lainsäädäntöön, sääntöihin ja vapaaehtoiisiin aloitteisiin. Raportti osoittaa miten yhteiskuntavastuun tavoitteet toteutuvat yrityksen toiminnassa. (Global Reporting Initiative 2010.) Raportoinnin avulla voidaan tukea yrityksen johtamista ja kehittää toimintaa sekä lisätä sidosryhmäviestinnän avoimuutta ja läpinäkyvyyttä (Niskala & Lovio 2004, 229–231.)

Muita kansainvälisiä yritysten ja muiden työyhteisöjen vastuullisuuden arvioimiseen, mittaamiseen ja raportointiin liittyviä standardeja ovat muun muassa vuoden 2010 lopulla valmistunut Kansainvälisen standardoimisliiton ISO:n (International Organization for Standardization) ISO 26000. Standardi on tarkoitettu sekä julkisille että yksityisille organisaatioille ja sen tavoitteena on antaa ohjeita yhteiskuntavastuun hallintajärjestelmän toteuttamiseen.

AccountAbility–instituutin AA1000 ja Sosial Accountability 8000 hallintajärjestelmät liittyvät sosiaalisen vastuun periaatteisiin. SA8000 standardi perustuu YK:n ihmisoikeuksien julistukseen ja Kansainvälisen Työjärjestön ILO:n keskeisiin työelämää sääteleviin sopimuksiin. Standardi asettaa vaatimuksia muun muassa seuraaville alueille: lapsityövoima, työterveys- ja turvallisuus, syrjintä, työajat ja palkkaus. Länsimaiset kaupanalan yritykset ovat käyttäneet standardia erityisesti toimittajaketjun työolosuhteiden valvonnassa. (Niskala ym. 2009, 50). AA1000 standardisarja koostuu kolmesta standardista: AA1000 AccountAbility Principles Standard (AA1000APS), joka määrittelee periaatteet yhteiskuntavastuujohtamisen toteuttamiseen, AA1000 Assurance Standard (AA1000AS), joka määrittelee yhteiskuntavastuujohtamisen ja –raportoinnin varmentamisen periaatteet ja AA1000 Stakeholder Engagement Standard (AA1000SES), joka puolestaan määrittelee periaatteet sidosryhmävuorovaikutuksen toteuttamiseen. (Niskala ym. 2009, 71.)

Yritysten ympäristövastuun arviointimittareita ovat ISO 14001 ja vapaaehtoinen hallinta- ja auditointijärjestelmä EMAS (Eco-Management and Audit Sceme). (Juholin 2004, 64–66; Juutinen & Steiner 2010, 245.) ISO 14001-ympäristöjärjestelmästandardin lähtökohtana on lainsäädännön noudattaminen ja sitoutuminen jatkuvaan parantamiseen. Standardin keskeisiä osia ovat muun muassa ympäristönäkökohtien määrittäminen, päämäärien ja tavoitteiden asettaminen sekä ympäristöohjelman luominen. EMAS-ympäristöasioiden hallintajärjestelmä perustuu EU:n EMAS-asetukseen. ISO 14001 standardi on kuitenkin sekä Suomessa että maailmanlaajuisestikin enemmän käytetty. (Niskala ym. 2009, 49.)

3 YHTEISKUNTAVASTUU AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Ammattikorkeakoulut ovat osa kansainvälistä ja suomalaista korkeakoulujärjestelmää, ja niiden toimintaa säätelee ammattikorkeakoululaki (24.7.2009/564). Lain mukaan ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen että taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011.) Ammattikorkeakoulujen toimintaan vaikuttavat valtionohjauksen lisäksi alueen politiikka ja ammattikorkeakoulun itse valitsemat painopistealueet.

Ammattikorkeakouluilla on merkittävä yhteiskuntavastuu toteuttaessaan ammattikorkeakoululain mukaisia tehtäviä: opetusta, tutkimus- ja kehittämistehtävää ja aluekehitystä. Ammattikorkeakoulun perustehtävä itsessään toteuttaa yhteiskuntavastuuta. Leviäkankaan (2010) tutkimuksen mukaan ammattikorkeakoulut voivat ylittää lain ja valtionohjauksen asettaman minimitason asettamalla itselleen laajempia vastuuta. Laajemmat vastuut ammattikorkeakoulu voi määrittää strategian, profiloitumisen ja asettamansa laatutason kautta. Johdon tehtävänä on strategian, profiloitumisen ja laatujohtamisen avulla priorisoida ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuutehtävää ja siihen liittyvää vuorovaikutusta. Rajalliset resurssit, valtionohjaus ja ammattikorkeakoulun oma erityisosaaminen voidaan yhdistää toimivaksi kokonaisuudeksi. (Leviäkangas 2010.)

Korkeakoulujen yhteiskuntavastuun kansainvälisenä alkusysäyksenä voidaan pitää Gro Brundtlandin vuonna 1987 julkaisemaa ”Yhteinen tulevaisuutemme” raporttia, jossa määriteltiin kestävä kehityksen periaatteet. Raportti muodosti pohjan vuonna 1992 Rio de Janeirossa julkaistulle Agenda 21:lle, jossa laadittiin tavoitteet kestävälle kehitykselle. Johannesburgissa vuonna 2002 järjestetyssä YK:n kestävä kehityksen huippukokous käynnisti myös laajan koulutukseen painottuvan hankkeen, kun YK:n yleiskokous julisti vuodet 2005–2014 kestävä kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmeneksi. Euroopan alueella hyväksyttiin vielä vuonna 2005 YK:n Euroopan alueen talouskomission oma Kestävä kehitystä edistävän koulutuksen – strategia. (Rohweder 2008, 18–20).

Tämä strategia pohjautuu pitkälti *An Agenda 21 for Education in the Baltic Sea Region*- Baltic 21 E-ohjelmaan, joka hyväksyttiin Itämeren maiden opetusministerien kokouksessa Tukholmassa 2002 (Opetusministeriö 2006).

Kestävä kehitys ja korkeakoulut

Kestävän kehityksen visio ja strategiset linjauksen Suomen koulutusjärjestelmälle on määritetty opetus- ja kulttuuriministeriössä Baltic 21 E-ohjelman pohjalta. Sen mukaan kestävä kehitys on edistettävä kasvatuksessa ja opetuksessa kaikilla koulutusaloilla. Suomen kestävä kehityksen toimikunta on määritellyt kestävä kehityksen maailmalaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaksi jatkuvaksi ja ohjatuksi yhteiskunnalliseksi muutokseksi, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. (Opetusministeriö 2006.)

Kestävä kehitys sisältää kolme ulottuvuutta: ekologisen, yhteiskunnallisen ja kulttuurisen ulottuvuuden. Ekologisesti kestävä kehityksen perusehtona on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja ihmisen toiminnan sopeuttaminen maapallon luonnonvaroihin ja luonnon kestokyvyn. Yhteiskunnallisesti kestävä kehitys turvaa ihmisille yhdenvertaiset mahdollisuudet oman hyvinvointinsa luomiseen, perusoikeuksien toteuttamiseen ja elämän perusedellytysten hankkimiseen sekä mahdollisuuden tasa-arvoiseen osallistumiseen ja vastuunottoon päätöksenteossa omassa maassa ja maailmanyhteisössä. Kulttuurisesti kestävä kehitys mahdollistaa ihmisten vapaan henkisen toiminnan ja kulttuurien moninaisuuden säilymisen ja kehittymisen. Myöhemmässä kansainvälisessä keskustelussa kestävä kehityksen määritelmä on muuttunut siten, että kestävä kehitys määritellään kokonaisuutena, jossa tasavertaisesti otetaan huomioon ekologinen, taloudellinen ja sosiaaliskulttuurinen ulottuvuus. (Opetusministeriö 2006.)

Vuonna 2009 valmistuneen selvityksen mukaan korkeakoulut toteuttavat yksittäisiä kestävä kehityksen ja vastuullisuuden toimenpiteitä. Kaikkia kestävä kehityksen ulottuvuuksia ei ole tunnistettu eikä niiden edistämistä ole systemaattisesti johdettu. Sitoutuminen vastuullisuuteen vaihtelee korkeakouluittain. Ympäristöriskien uhka ja valtionohjaus ovat nostaneet vastuullisuuden teemat korkeakoulujen tietoisuuteen, joten jatkossa ne tulevat sisältymään korkeakoulujen uusiin strategioihin. (Suntioinen ym. 2009, 78-79.)

Korkeakoulujen vastuullisuus 2011

Kestävän kehityksen ja vastuullisuuden indikaattoreita on käytössä vain muutamissa korkeakouluissa. Tämän hetkisen tiedon mukaan Turun, Kymenlaakson, Lahden ja Saimaan ammattikorkeakoulut julkaisevat yhteiskuntavastuuraportin. Turun ammattikorkeakoulun rehtorin Juha Kettusen (2010) mukaan GRI-viitekehys soveltuu hyvin korkeakoulujen yhteiskuntavastuun ja vaikuttavuuden arvioimiseen ja kuvaamiseen. Yhteiskuntavastuun raportoinnit voidaan liittää vuosikertomuksiin tai julkaista omina raportteinaan. (Kettunen 2010.)

Tähän on koottu katsaus korkeakoulujen tilanteesta helmikuussa 2011. Katsaus on koostettu pääosin korkeakoulujen internet-sivuilta löytyvän informaation perusteella. Tietoa on etsitty internet-sivuja selaamalla ja sivustojen hakutoimintoa käyttäen. Yhteiskuntavastuuraportin ohella Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa on julkaistu kestävän kehityksen politiikka ja toimenpideohjelma (Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kestävä kehitys 2011). Haaga-Helia ammattikorkeakoulussa on julkaistu kestävän kehityksen toimintaohjelma, vastuullinen Haaga-Helia ja osana toimintaohjelmaa on otettu käyttöön Green office ympäristöpalvelu. Suomen WWF:n Green office on toimistoille tarkoitettu ympäristöohjelma, jonka avulla työpaikat voivat vähentää ympäristökuormitustaan. (Haaga-Helian esittely 2011.)

Hämeen ammattikorkeakoulu on julkaissut korkeakouluyhteisöä koskevat eettiset ohjeet, Reilu korkeakoulu-ohjeisto, sekä ympäristöohjeet (Hämeen ammattikorkeakoulun laadunvarmistus 2011). Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on julkaistu Eettiset periaatteet, joilla edistetään ammattikorkeakoulun toiminnan kriittisyyttä, totuudellisuutta, yhteisöllisyyttä ja puolueettomuutta (Jyväskylän ammattikorkeakoulun esittely 2011).

Novia ammattikorkeakoulussa on laatua, ympäristöasioita ja työympäristöä koskeva kokonaisuusjärjestelmä ja kestävä kehitys on integroitu kaikkiin koulutusohjelmiin. Novia ammattikorkeakoululle on myönnetty ISO 14001 ympäristönhallintastandardi. (Novia ammattikorkeakoulun esittely 2011.) Oulunseudun ammattikorkeakoulussa julkaistaan ympäristöstrategia. Kestävä kehitys on yksi Oulunseudun amk:n Tutkimus, kehitys ja innovaatiotoiminnan painopisteistä.

Kestävä kehitys on integroitu opetukseen ja Oulunseudun ammattikorkeakoulussa järjestetään lukukausittain kestävän kehityksen ajankohtaisista asioista oma opintojaksokokonaisuus. (Oulunseudun ammattikorkeakoulun esittely 2011.) Savonia-ammattikorkeakoulun kestävän kehityksen toimenpideohjelma on esitelty johdannossa.

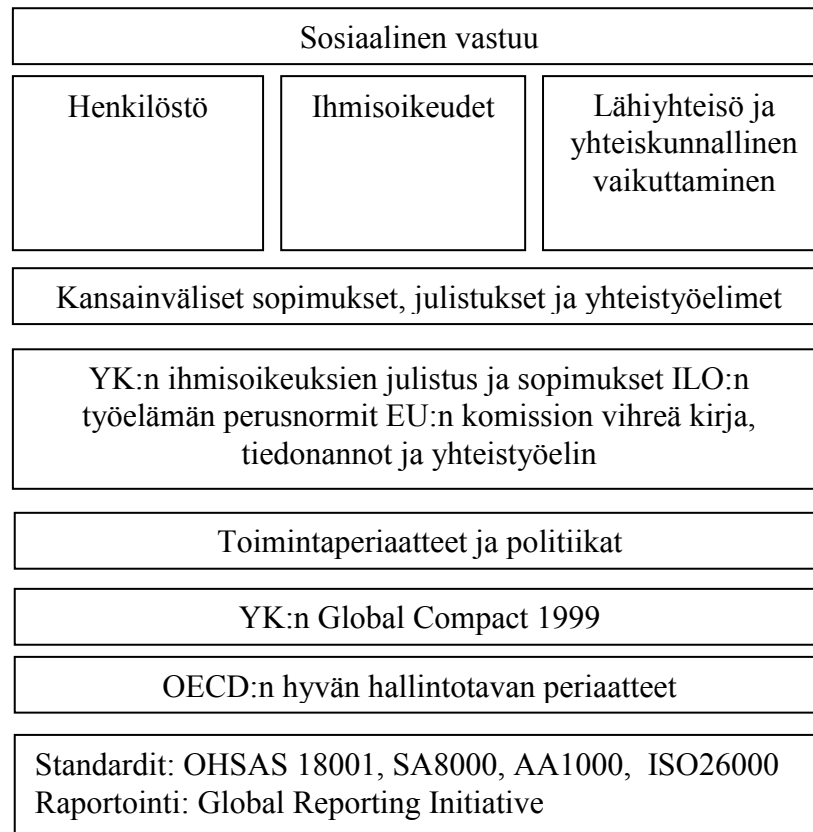
4 SOSIAALINEN VASTUU

Kansainväliset yhteisöt, kuten YK (United Nations), ILO (International Labour Organisation) ja OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ovat laatineet ohjeistuksia, joiden avulla on pyritty edistämään vastuullisuuden toteutumista. YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus vuodelta 1948 muodostaa lähtökohdan ihmisoikeuksien kansainväliselle suojelulle. Yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen sisältöön kuuluvat yhdenvertaisuuden periaate, henkilökohtaisten vapauksien määrittely, poliittisten oikeuksien määrittely sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien määrittely. (United Nations Human Rights 2011.) Kansainvälisen työjärjestön ILO:n toimesta vuonna 1998 julkistettu työn perusoikeuksien julistus määrittelee keskeisimmät työelämän oikeudet. Näitä oikeuksia ovat järjestäytymisen vapaus, pakkotyövoiman ja lapsityövoiman käytön kieltä sekä syrjinnän kieltä. Muita sosiaalisen vastuun kannalta keskeisiä säänneltyjä alueita ovat palkkaus, työajat, työterveys- ja turvallisuus sekä työsuhteen päättäminen. (International Labour Organisation 2011.)

YK:n Global Compact-aloite on vastuullisen yritystoiminnan edistämiseen tähtäävä aloite, jonka taustalla on neljä keskeisintä kansainvälistä asiakirjaa tai sopimusta. Aloite perustuu YK:n ihmisoikeuksien julistukseen, ILO:n työelämän perusoikeuksia koskevaan julistukseen, YK:n Rion ympäristöä koskevaan julistukseen ja YK:n korruption vastaiseen sopimukseen. (Global Compact 2011.) Taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö OECD on julkaissut toimintaohjeita monikansallisten yritysten avoimuuden ja hyvän hallintotavan edistämiseksi.

Euroopan Unioni (EU) on pyrkinyt kehittämään yritysten vastuullisuutta. Sosiaalisen ulottuvuuden vahvistumisen lähtölaukauksena EU-politiikassa voidaan pitää vuoden 2000 Lissabonin strategiaa. Strategiassa yritysten kilpailukykyyn yhdistetään kestävä talouskasvu, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisääminen sekä uusien ja parempien työpaikkojen luominen. (Uimonen 2006, 50.) EU-komissio julkaisi vuonna 2001 Vihreän kirjan yritysten sosiaalisen vastuun eurooppalaisten puitteiden edistämiseksi. Vihreän kirjan tarkoituksena oli käynnistää keskustelu siitä, miten Euroopan Unioni voisi edistää yritysten sosiaalista vastuuta. (EU-komissio 2001.) Vihreän kirjan ja komission vuonna 2002 julkaistun tiedonannon ”Yrityksen sosiaalinen vastuu:

elinkeinoelämän panos kestävään kehitykseen” mukaan yritysten vastuullisuus ei tarkoita vain lakien noudattamista. Vastuullisuuteen kuuluvat myös yritysten vapaaehtoiset toimet ja investoinnit inhimilliseen pääomaan, ympäristöön ja sidosryhmäsuhteisiin. (Uimonen 2006, 50–51.) Kuviossa kaksi on koottuna sosiaalisen vastuun hallintajärjestelmät. Sosiaalisen vastuun standardit on esitelty yhteiskuntavastuuraportoinnista kertovassa kappaleessa luvussa kaksi.

Kuvio 2. Sosiaalisen vastuun hallintajärjestelmät (mukailtu Niskalan ym. 2009 mallista)

4.1 Sosiaalisen vastuun sisältö

Sosiaaliseen vastuuseen kuuluu työntekijöiden hyvinvointiin ja osaamiseen liittyviä asioita sekä työntekijöiden kulttuurin ja arvojen kunnioittamista. Sosiaaliseen vastuuseen kuuluvat myös sukupuolten ja ikäryhmien välinen tasa-arvo. Koska sosiaalinen vastuu kohdistuu ihmisiin, henkilöstön kohdalla puhutaan yleensä henkilöstövastuusta tai henkilöstöpolitiikasta (Juholin 2004, 88). Vastuullisuutta voidaan tarkastella työsuhteen elinkaaren eri vaiheiden avulla. Näitä vaihteita ovat:

työhönotto, työskentelyolosuhteet ja työturvallisuus, työkyvyn ylläpito, osaamisen kehittäminen, henkilöstön tyytyväisyys ja motivaatio, palkitseminen, työsuhteen päättäminen ja irtisanominen. (Rohweder 2004, 106; Juutinen & Steiner 2010, 178). Sosiaalisen vastuun näkökulmasta rekrytointiprosessin tulee olla läpinäkyvä eikä se saa sisältää syrjiviä käytäntöjä. Yrityksen tulee mahdollistaa erilaisten vähemmistöryhmien ja rajoitteisten henkilöiden työskentely yrityksessä. (Jussila 2010, 100.) Työsuhteen päättyessä yrityksen vastuullisuus näkyy tavassa, jolla poislähteminen hoidetaan ja miten siihen liittyvä vuorovaikutus ja viestintä toteutetaan (Juutinen & Steiner 2010, 181).

Työhyvinvointi on kokonaisuus, johon kuuluvat fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen osa-alue. Työhyvinvointiin vaikuttavia asioita ovat muun muassa työn sisältö, mahdollisuus vaikuttaa omaan työhön, työilmapiiri, esimiestyö ja yksilön omat taidot. (Vesterinen 2007, 204). Työhyvinvointiin ja henkilöstön työkykyyn on alettu kiinnittää huomiota, koska on havaittu, että sillä on suora yhteys myös yrityksen menestykseen. Yritys voi pyrkiä aktiivisesti kehittämään työhyvinvointia, kuten esimerkiksi Pekkaniska Oy, joka palkitsee työntekijöitään terveiden elintapojen edistämiseksi luodun bonusjärjestelmän avulla. (Lehtipuu & Monni 2007, 69). Työn, perhe-elämän ja vapaa-ajan yhteensovittaminen on nyky-yhteiskunnassa yhä haasteellisempaa. Etätyökäytännöt ja työaikajoustot ovat vastuullisen yrityksen keinoja vastata näihin haasteisiin. (Juholin 2004, 89; Jussila 2010, 104.)

Hyvät työskentelyolosuhteet tarkoittavat terveydelle turvallista työympäristöstä ja kannustavaa ilmapiiriä. Työpaikkakiusaamisen, seksuaalisen häirinnän ja työtatapaturmien ennalta ehkäisemisen kysymykset ovat tärkeitä ennakoivia toimenpiteitä hyvien työskentelyolosuhteiden luomiseksi. (Juutinen & Steiner 2010, 179.)

Osaamisen kehittämistä pidetään tärkeänä ja yritykset panostavatkin henkilöstön kehittämiseen taloudellisesti tai muulla tavoin kannustamalla. Pääsääntöisesti osaamisen kehittäminen lähtee yrityksen omista päämääristä, mutta se voidaan nähdä yksilön kannalta myös kannustintekijänä. Osallistumalla yrityksen tarjoamiin kehitysohjelmiin henkilö voi vahvistaa omaa osaamistaan ja saavuttaa omat päämääränsä. Parhaassa tapauksessa yksilön ja yrityksen edut yhtyvät. (Juutinen & Steiner 2010, 179–180.)

Sosiaalisen vastuuseen kuuluu myös vastuu palveluista ja tuotteista. Tuotevastuu käsittelee tuotteiden ja palvelujen käytön vaikutuksia asiakkaalle. Tuotevastuun perinteisin osa-alue on tuoteturvallisuus. Turvallisuuden osatekijänä tarkastellaan myös tuotteen markkinointia sekä tuotteeseen liittyvää viestintää. Vastuullisesti toimivan yrityksen markkinointi on oikeaa, asiallista ja eettistä. Tuotevastuun uudempia osa-alueita ovat asiakkaan yksityisyyden suoja ja tuotteen saavutettavuus. Vastuullinen yritys arvostaa asiakkaiden yksityisyyttä ja antaa asiakkaalle mahdollisuuden vaikuttaa kerättäviin tietoihin ja niiden käyttöön. Tuotteiden saavutettavuudella tarkoitetaan tuotteiden ja palvelujen jakelukanavia. Erityistä huomiota kiinnitetään erilaisia rajoitteita omaaviin ryhmiin. (Jussila 2010, 113.)

Sosiaalinen vastuu on kulttuurisidonnaista, koska se liittyy kulttuuriin ja yhteisön tapoihin. Yritykset ja organisaatiot ovat organisaatiokulttuuriltaan erilaisia, joten suhtautuminen vastuullisuuteen pohjautuu yrityksen todellisiin arvoihin ja toimintakulttuuriin. Seuraavaksi esitellään näkökulmia yritysten sosiaaliseen vastuuseen.

4.2 Sosiaalisen vastuun näkökulmia

Taloustieteen tohtori Tuomo Takala on tarkastellut sosiaalista vastuuta kolmen erilaisen ideologian kautta. Nämä ideologiat ovat omistajalähtöinen, sidosryhmälähtöinen ja laajan sosiaalisen vastuun näkemys. (Uimonen 2006, 72.) Omistajalähtöisen yrityksen ainoa yhteiskunnallinen vastuu ja tehtävä on hoitaa tuotantotehtävä tehokkaasti ja maksimoida omistajien voitto (shareholder value). Omistajalähtöinen näkemys korostaa toiminnan laillisuutta, mutta pidättäytyy lait ylittävistä sosiaalisista toimista, koska siihen ryhtyminen ei välttämättä edistä yrityksen omaa etua. (Takala 2000a, 10; Uimonen 2006, 72.)

Sidosryhmälähtöinen ajattelu lähtee siitä, että yrityksellä on muitakin velvoitteita kuin voiton maksimointi. Näkemys korostaa yhteiskunnan ja yrityksen välisen sidoksen merkitystä. Sidosryhmälähtöisesti toimiva yritys ajaa ensisijaisesti omaa etuaan, mutta ottaa huomioon myös yleisen edun. Pelkkä lainsäädäntö ei riitä määrittämään vastuullisuutta, vaan lakia tarvitaan turvaamaan vastuullisuuden vähimmäistaso. Sosiaalinen vastuu ei kuitenkaan ole toiminnan päämäärä, vaan yrityksen

kilpailukeino. (Takala 2000a, 11–12.) Ongelmalliseksi sidosryhmäajattelun tekee se, että yrityksillä on monia sidosryhmiä. Ryhmät ovat keskenään erilaisia ja niiden odotukset voivat olla ristiriidassa keskenään. (Juholin 2004, 46–47).

Laajan vastuun lähtökohdista toimiva yritys ottaa yhteiskuntavastuun ja eettiset periaatteet osaksi toimintastrategiaansa. Ideologian taustalla on näkemys siitä, pelkästään tuottoa ja kannattavuutta hakevien yritysten asema tulee tulevaisuudessa heikkenemään. Yrityksen toiminnan päämääränä ei ole voiton tuottaminen, vaan se on vain väline perustavoitteen saavuttamiseksi. Tavoitteena on koko yhteiskunnan hyvinvointi ja elämänlaadun parantaminen. (Takala 2000b; Uimonen 2006, 75).

Myös Rohweder (2009) on tarkastellut vastuullisuutta kolmen näkökulman kautta. Vastuullisuus voi perustua hyväntekeväisyys näkökulmaan, hyvät tavat- näkökulmaan tai strategiseen näkökulmaan. Hyväntekeväisyys näkökulman valinnut organisaatio toteuttaa vastuullisuuttaan välillisesti tukemalla erilaisia kestävästä kehitystä edistäviä hankkeita. Hyvät tavat- näkökulman omaksunut organisaatio on integroinut yhteiskuntavastuun ulottuvuuksia omaan toimintaansa ja haluaa kehittää toimintaansa sidosryhmien näkemysten pohjalta. Strategisen näkökulman omaksunut organisaation toteuttaa välitöntä vastuuta sisällyttämällä vastuullisuuden osaksi strategiaansa ja suhtautuminen vastuullisuuteen on kokonaisvaltaista. (Rohweder 2009.)

4.3 Sosiaalisen vastuun motivaatiotekijät

Yritykset toimivat erityyppisissä toimintaympäristöissä ja erilaisista lähtökohdista. Yhteiskuntavastuun osa-alueiden sisältö ja sisällön muodostamat painoarvot ovat yrityksissä erilaisia. Yrityksen toimintaa ohjaavat arvot, periaatteet ja tavoitteet vaikuttavat yhteiskuntavastuun strategian ja tavoitetason määrittelyyn. (Niskala ym. 2009, 20–25.) Yrityksen arvot voidaan linjata yhteiskuntavastuun perusteella ja yrityksen arvoissa voidaan ottaa kantaa yrityksen yhteiskuntavastuuseen tai johonkin yhteiskuntavastuun osa-alueeseen. Arvoihin voidaan liittää termejä vastuullisuus, yhteiskuntavastuu tai kestävä kehitys. Jussilan (2010) mukaan näiden peruskäsitteiden mainitseminen yrityksen arvoissa edistää yhteiskuntavastuun peruslinjausten laatimista. (Jussila 2010, 58.) Yrityksen tai organisaation vastuullinen toiminta voi perustua lainsäädäntöön, sidosryhmien odotuksiin tai omaehtoiseen vastuullisuuteen.

Seuraavaksi tarkastellaan sosiaalista vastuuta kolmesta keskeisestä kirjallisuudessa tunnistetusta vastuullisuuteen kannustavasta lähtökohdasta.

4.3.1 Lainsäädäntö

Yritysten vastuunkanto voi perustua valtiovallan asettamien lakien noudattamiseen ja verojen maksamiseen. Yritys noudattaa lakeja ja maksaa maksut ja verot vain rangaistuksilta välttyäkseen. (Rohweder 2004, 84). Sosiaaliseen vastuuseen kuuluu runsaasti asioita, jotka Suomessa kuuluvat lainsäädännön piiriin esimerkiksi tasa-arvo, työterveys- ja turvallisuus. (Lehtipuu & Monni 2007, 68). Lakien, säädösten ja sitoumuksien noudattaminen antaa lähtökohdan yrityksen sosiaaliselle vastuulle. Sosiaalisen vastuun katsotaan kuitenkin perustuvan yritysten vapaaehtoisin toimiin, jotka ylittävät lainsäädännön velvoitteet. Tästä syystä ainoastaan lainsäädäntöön perustuva toiminta ei varsinaisesti ole sosiaalisen vastuun kantamista.

4.3.2 Sidosryhmien odotuksiin vastaaminen

Sidosryhmälähtöinen (stakeholder approach) vastuu syntyy yrityksen ulkoisen toimintaympäristön luomista lähtökohdista ja perustuu taloudellisiin arvoihin. Tällaisissa yrityksissä katsotaan, että on hyödyllistä tietää mitä sidosryhmät ajattelevat yrityksestä ja miten tietoa voidaan hyödyntää toiminnassa. Keskeisiä kannustimia vastuullisuuteen ovatkin maineriskin hallinta ja yritys- ja tuotekuvan kehittäminen sekä konfliktien ehkäiseminen. (Rohweder 2004, 87; Niskala ym. 2009, 64.)

Yrityksen sidosryhmillä voidaan laajasti määriteltynä tarkoittaa ryhmiä tai henkilöitä, joihin yrityksen toiminta vaikuttaa ja jotka voivat vaikuttaa yrityksen toimintaan (Niskala ym. 2009, 61). Sidosryhmien kanssa toimiminen edellyttää sidosryhmien tarkastelemista kokonaisvaltaisesti ja herkkyyttä sidosryhmien odotusten tunnistamiseksi, sekä ristiriitaisten ja merkitykseltään vaihtelevien odotuksien kanssa tasapainoilemiseksi (Talvio & Monni 2004, 56–57). Yrityksen tehtävänä onkin tunnistaa kaikki ne sidosryhmät, joihin se toiminnallaan vaikuttaa tai voisi vaikuttaa, sekä positiivisesti että negatiivisesti (Juutinen & Steiner 2010, 83).

Yrityksen vuorovaikutus sidosryhmien kanssa riippuu sidosryhmien kiinnostuksen asteesta ja vaikutusmahdollisuuksista. Vuorovaikutustapoja voivat olla avoin

tiedottaminen, vuoropuhelu tai kumppanuus. Avoimuus ja avoin tiedottaminen tarkoittaa sitä, että yritys oma-aloitteisesti tiedottaa yrityksen toiminnasta kiinnostuneille sidosryhmille hankkeista, tärkeistä tapahtumista tai muutoksista yrityksen toiminnassa. Vuoropuhelu tarkoittaa tapaamisia, joissa sidosryhmä ja yritys puolin ja toisin kertovat tulossa olevista asioista. Sidosryhmä saa suoraa tietoa yrityksen toiminnasta ja yritys kuuntelee sidosryhmän mielipiteitä tunnistaakseen niistä yritykseen kohdistettuja odotuksia. Kumppanuuteen perustuvassa yhteistyössä sidosryhmän asiantuntemusta hyödynnetään laajasti. (Juutinen & Steiner 2010, 88.)

Kommunikaatiovälineiden kehitys on lisännyt sidosryhmien tiedonsaanti- ja vuorovaikutusmahdollisuuksia. Sosiaalinen media on nykyisin merkittävä viestintäkanava yrityksissä. Esimerkiksi johdon edustajat voivat pitää erilaisia blogeja, joihin liittyy mahdollisuus kommentointiin ja keskusteluun. (Juutinen & Steiner 2010, 99.) Tiedon ja julkisuuden lisääntyminen on myös haasteellista vastuullisuuden ja maineen kannalta. Vaikka julkisuus auttaa tuomaan esille yrityksen vastuullisuutta, voi yrityksen olla myös vaikeaa osoittautua jatkuvasti hyvän maineensa veroiseksi maailmassa, jossa toiminta on kaikkien nähtävillä ja arvioitavissa. (Lämsä 2007, 48 – 49.)

4.3.3 Omaehtoinen vastuullisuus

Omaehtoista vastuullisuutta toteuttavassa yrityksessä eettiset periaatteet konkretisoituvat ja sosiaalinen vastuu otetaan kiinteäksi osaksi yrityksen toimintastrategiaa (Takala 2000a, 13). Vastuun kantaminen perustuu yrityksen omiin arvoihin ja haluun kantaa vastuuta ihmisistä ja ympäristöstä (Rohweder 2004, 87). Yritys ottaa omassa toiminnassaan huomioon ympäröivän maailman arvojen ja olosuhteiden muutokset, vaikka tämä merkitsisi lyhyellä tähtäyksellä yrityksen voittojen laskua. Yrityksen sosiaalinen vastuu nähdään tämän laajan vastuun näkemyksen mukaan osittain yrityksen päämääränä ja velvollisuutena, osittain toimintaa aktivoivana mahdollisuuksien lähteenä. (Takala 2000b.) Omaehtoisesti vastuullinen yritys ei enää odota sidosryhmien tai ympäristön vaatimuksia, vaan kuuntelee heikkoja signaaleja, seuraa trendejä ja toimii ennakoivasti ennen lainsäätäjän toimia (Juholin 2004, 52).

Omaehtoinen vastuullisuus voidaan nähdä myös hyväntekeväisyystehtävänä. Hyväntekeväisyys-näkökulma painottaa yrityksen ja sen henkilöstön vapaaehtoista osallistumista yhteiskunnallisesti tärkeiden ongelmien ratkaisemiseen. Yritys voi erilaisin tukimuodoin (esimerkiksi lahjoitukset, sponsorointi tai vapaaehtoistyö) auttaa onnettomuuksien uhreja, osallistua nuorisotyöhön tai urheilu- ja kulttuuritoiminnan edistämiseen. Hyväntekeväisyys-lähestymistapa voi kuitenkin muodostua ongelmalliseksi, jos yritys omaa toimintaa toteuttaessaan syyllistyy epäeettiseen toimintaan. (Lovio 2007, 101–102.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

Opinnäytetyön teoreettisessa osassa on määritelty, mikä on yhteiskuntavastuun sisältö ja mitkä tekijät sosiaaliseen vastuuseen liittyvät. Seuraavaksi esitellään tutkimuksen tutkimusmenetelmä.

5.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Opinnäytetyöni tutkimusosuus toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena. Tavoitteena oli laadullisen tutkimusotteen avulla selvittää, millaisia näkemyksiä Savonia-ammattikorkeakoulun henkilöstöllä ja opiskelijoilla on ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta ja sosiaalisesta vastuusta. Haastateltavien vastauksista muodostettiin näkemys Savonia-ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta ja sosiaalisesta vastuusta.

Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää ilmiöitä tai antaa teoreettisesti mielekäs merkitys jollekin ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Laadullisessa tutkimuksessa voidaan lähteä liikkeelle ilman ennakoasetuksia tai määritelmiä. Tutkimuksessa suositaan menetelmiä, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Tutkimus voidaan tehdä pienellä aineistolla, joka analysoidaan perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 2008, 15–21.)

Haastateltavat valittiin harkinnanvaraisella otannalla. Haastateltavaksi pyydettiin kahdeksan ammattikorkeakouluyhteisön jäsentä: opiskelijoiden, muun henkilökunnan, opettajien ja johdon edustajat. Haastattelun tulokset on tutkimuksen tuloksissa yksilöity käyttäen seuraavaa yksilöintitapaa: Opettajahaastateltavat A1 ja A2, opiskelijahaastateltavat A3 ja A6, johdon haastateltavat A4 ja A5 ja muun henkilökunnan haastateltavat A7 ja A8. Ulkoiset sidosryhmät rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle, koska tavoitteena oli kartoittaa nimenomaan savonialaisten näkemyksiä aiheesta. Koska haastateltavien määrä oli rajallinen, pyrittiin haastateltavaksi löytämään henkilöitä, jotka työnsä tai opintojensa puitteissa toimivat erilaisissa ryhmissä ammattikorkeakoulun sisällä. Tavoitteena oli saada mahdollisimman monipuolisia näkemyksiä aiheesta. Haastateltavat valittiin eri koulutusaloilta.

5.2 Aineiston keruu

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on luonteenomaista kerätä aineistoa, joka tekee mahdollisimman monenlaiset tarkastelut mahdolliseksi (Alasuutari 1994, 74). Kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimmät aineiston hankintamenetelmät ovat haastattelu, havainnointi ja valmiit aineistot. Näitä menetelmiä voidaan käyttää vaihtoehtoina, rinnakkain tai yhdisteltynä tutkittavan ongelman ja resurssien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Tärkeää on, että aineiston määrä on riittävä suhteessa analyysin pohjalta esitettyihin tulkintoihin, eli aineisto on kattava. Aineiston tulee olla myös määrällisesti ja sisällöllisesti sopivan kokoinen eli edustava (Saaranen-Koponen ym. 2006).

Tämän tutkimuksen aineiston hankintamenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. Haastattelun teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten tarkka muoto puuttuu ja käsittelyjärjestystä voidaan muuttaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelu soveltuu hyvin, kun tutkitaan aihetta, josta ei ole ennalta paljon tietoa. Teemahaastattelun valintaa puoltaa myös haastattelutilanteen vapaamuotoisuus. Haastattelutilanne on keskustelunomainen ja jättää mahdollisimman paljon tilaa haastateltavien vapaalle puheelle.

Haastattelut tehtiin Savonia-ammattikorkeakoulussa 10.–21.1.2011 välisenä aikana. Haastateltaville lähetettiin teemat etukäteen. Teemojen tarkoitus oli johdatella vastaajat aiheeseen, mutta jättää mahdollisimman paljon tilaa omien ajatusten ja näkökulmien esittämiseen. Haastattelun teemoja olivat yhteiskuntavastuu, sosiaalinen vastuu, lainsäädännöllinen vastuullisuus, omaehtoinen vastuullisuus sekä sosiaalinen vastuu ja sidosryhmät, Savonia-ammattikorkeakoulun arvot ja sosiaalinen vastuu ja sosiaalisen vastuun esilletuominen.

Haastattelut aloitettiin yhteiskuntavastuun määrittelyllä, koska yhteiskuntavastuun käsite on moninainen ja vakiintumaton. Haastattelutilanteessa kaikkia teema-alueita tarkennettiin kysymyksillä. Myös tutkittavilla oli mahdollisuus tarkentaviin

kysymyksiin. Haastattelun lopuksi jokaisella haastateltavalla oli mahdollisuus tuoda esiin muita ammattikorkeakoulun sosiaaliseen vastuuseen tai yhteiskuntavastuuseen liittyviä näkökulmia. Haastattelut toteutettiin yksilohaastatteluina ja kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti.

5.3 Analysointi

Aineiston analysoinnin on tarkoitus luoda selkeyttä hankittuun aineistoon ja tuoda esiin uutta tietoa. Analyysi ja tulkinta yhdessä muodostavat tutkimustulokset. Aineiston analysoimiseksi on olemassa erilaisia näkökulmia ja tarkastelutapoja, joiden avulla aineistoa voidaan käydä läpi systemaattisesti. Analyysin tekemistä ohjaa tutkimusongelma ja etenemistä määrittelee se, ollaanko kiinnostuneita sisällöistä vai onko huomio pikemminkin ilmaisussa ja kielenkäytössä. Analyysimenetelmiä ovat aineiston sisällön jäsentäminen, kvantifiointi, teemoittelu, tyypittely ja kielellinen analyysi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Teemoittelu on luonteva tapa lähteä analysoimaan teemahaastattelun tuloksia. Aineistoa voidaan järjestellä teemoittain. Teemat voivat muistuttaa haastattelussa käytettyä teemahaastattelurunkoa, mutta esiin voi tulla myös uusia teemoja. Tutkimusaineisto järjestellään pääteemoihin ja edelleen alateemoihin esimerkiksi koodauksen tai kvantifioinnin avulla. Apuna voi käyttää tekstinkäsittelyohjelmaa tai teemakortistoja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tämän tutkimuksen aineistoa lähdettiin analysoimaan lukemalla litteroidut tekstit huolellisesti läpi. Lukiessa tehtiin muistiinpanoja ja pyrittiin löytämään haastatteluissa esiin tulleet keskeiset asiat. Toisella lukukerralla haastatteluaineistosta merkittiin eri väreillä haastattelun eri teemoihin saadut vastaukset. Sen jälkeen aineisto järjesteltiin teemoittain taulukkolaskentaohjelmaa hyväksi käyttäen. Jokaiselle teemalla tehtiin oma välilehti, jonne asiat koottiin. Haastatteluaineiston perusteella analyysin pääteemoiksi muodostuivat ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuu, sosiaalinen vastuu, omaehtoinen vastuullisuus ja vastuullisuuden esille tuominen. Tämän jälkeen pääteemojen alle koottuja aineistoja luettiin läpi useita kertoja ja etsittiin yhteisiä tekijöitä. Yhteisiä tekijöitä merkittiin värikoodeilla. Näin muodostettiin aineiston alateemat. Lopuksi aineisto analysoitiin teoreettista viitekehystä apuna käyttäen.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksella pyrittiin kartoittamaan ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuuta sekä sosiaalista vastuuta ja miten se ilmenee. Haluttiin myös selvittää toteutuuko Savoniassa omaehtoinen vastuullisuus ja pitäisikö vastuullisuutta tuoda esille esimerkiksi Savonian viestinnässä ulospäin. Tutkimuksen tulokset on esitelty haastatteluteemoista muotoutuneiden pääteemojen mukaisesti. Näitä pääteemoja ovat yhteiskuntavastuu ammattikorkeakoulussa, ammattikorkeakoulun sosiaalinen vastuu, omaehtoinen vastuullisuus ja sosiaalisen vastuun esille tuominen. Tuloksissa on tuotu esiin pääteemoihin ja alateemoihin liittyviä näkemyksiä. Tulosten ohessa on suoria lainauksia haastateltavien ajatuksista.

6.1 Yhteiskuntavastuu ammattikorkeakoulussa

Haastateltavien käsitykset yhteiskuntavastuusta muodostivat melko laajan kirjon. Haastateltava A3 kertoi, että termi yhteiskuntavastuu tuntuu hänestä aika vieraalta ja oudolta. Haastateltavat A4 ja A8 toivat yhteiskuntavastuusta esille ympäristöön ja ekologisuuteen liittyvät näkökulmat sekä kestävän kehityksen. Haastateltava A2 toi esiin yhteiskuntavastuun kolme ulottuvuutta: taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun sekä yhteiskuntavastuuraportin.

Ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta on haastatteluaineistojen analyysin avulla tuotu esiin seuraavat alateemat: ammattikorkeakoulun tehtävä, vastuun jakautuminen, resurssien käyttö ja laatu. Seuraavaksi tarkastellaan haastateltavien ajatuksia näistä teemoista. Yhteenveto haastateltavien pohdintojen perusteella koostetusta ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta löytyy luvun lopusta (taulukko 1).

Haastateltavat A1, A2, A5 ja A8 pohtivat ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuuta ammattikorkeakoulun aseman ja perustehtävän kautta. Esille tuotiin ammattikorkeakoulun asema julkisena organisaationa ja suomalaisen koulutusjärjestelmän osana. Ammattikorkeakoulun perustehtäviä ovat opetus ja tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKI). Tehtävää toteutetaan yhteiskunnan asettamana ja toimintaa ohjaa lainsäädäntö. Ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuu

nähtiin vastuuna perustehtävän toteuttamisessa, koulutuksen järjestäjänä ja osaamisen tuottajana. (A1, A2, A5 ja A8)

Minun on niin kun vaikea erottaa että se (yhteiskuntavastuu) ois niin kun joku erillinen asia, mitä tämmönen julkinen koulutusorganisaatio tavoittelis. Se kuuluu niinkun siihen perustehtävään. (A5)

Haastateltavien A4, A5 ja A7 mukaan ammattikorkeakoulun toimintaa ohjaavat Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Suomen koulutuspolitiikka ja yhteiskunnan tilanne. Myös maailman talouden kehittyminen, ekologinen tilanne ja globalisaatio vaikuttavat välillisesti ammattikorkeakoulun toimintaan.(A4, A5) Ammattikorkeakoulu tuo Opetus- ja kulttuuriministeriön asettamat muutokset käytäntöön strategiansa kautta. (A5)

Haastateltavien A1, A3, A4 ja A8 mielestä ammattikorkeakoulu on vastuussa oman alueensa elinkeinoelämälle ja yrityksille. Ammattikorkeakoulun vastuu syntyy toiminnan vaikuttavuuden kautta. (A4, A8) Ammattikorkeakoulun tulee vastata sille asetettuun koulutus ja kehitystehtävään vahvistamalla yritysten osaamista ja kehittymistä. (A8) Haastateltavien A3, A6 ja A8 mielestä ammattikorkeakoulu on vastuullinen myös opiskelijoille ja henkilöstölle. Opiskelijoille annetut lupaukset tulee täyttää. (A6)

Myös taloudellisen vastuun näkökulma tuotiin esiin. Haastateltavat A2, A4, A5, A7 ja A8 toivat esille sen, että ammattikorkeakoulun toimintaa toteutetaan julkisilla varoilla ja yhteiskuntavastuu muotoutuu myös sitä kautta.

[--] se on yhteiskuntavastuuta miten me käytetään niitä resursseja mahdollisimman järkevästi ja tehokkaasti. (A2)

Haastateltava A8 painotti, että ammattikorkeakoulun tulee huolehtia taloudellisesta vastuusta ennakoimalla ja suunnittelemalla toimintansa siten, että rahat riittävät perustehtävän toteuttamiseen.

Ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuuta pohdittiin myös laadun näkökulmasta. Haastateltavan A6 mukaan ammattikorkeakoulu on vastuussa siitä, että se tarjoaa

opiskelijoille laadukkaat opiskelumahdollisuudet. Haastateltavat A1 ja A4 toivat esille, että on tärkeää, että annettu koulutus vastaa yhteiskunnan vaatimuksia ja ammattikorkeakoulusta valmistuu osaavaa työvoimaa. Haastateltava A1 ilmaisee asian näin:

Tällainen virallinen oppilaitos, joka kuuluu Suomen koulutusjärjestelmään niin sil on yhteiskunnallinen vastuu, koska se kouluttaa ammatilaisia... täytyy niinkun oppilaitoksena huolehtia siitä, että se on laadukasta se koulutus. (A1)

Haastateltavat A4 ja A8 toivat esiin Savonian laadunvarmistusjärjestelmän keinona varmistaa toiminnan laatu.

Taulukko 1. Haastateltavien vastausten perusteella koostettu yhteenveto ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta.

<p>Ammattikorkeakoulun tehtävä</p> <ul style="list-style-type: none"> • opetus ja tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminta • koulutuksen järjestäjä • osaamisen varmistaja
<p>Ammattikorkeakoulun vastuu</p> <ul style="list-style-type: none"> • yhteiskunnalle • alueen elinkeinoelämälle ja yrityksille • opiskelijoille ja henkilökunnalle
<p>Taloudellinen vastuu</p> <ul style="list-style-type: none"> • rahan käyttö • resurssien kohdentaminen • suunnittelu ja ennakointi
<p>Laatu</p> <ul style="list-style-type: none"> • laadunvarmistusjärjestelmä • laadukas opetus • yhteiskunnan odotuksiin vastaaminen

6.2 Ammattikorkeakoulun sosiaalinen vastuu

Ammattikorkeakoulun sosiaalinen vastuu on haastateltavien mielestä ennen kaikkea vastuuta henkilöstöstä ja opiskelijoista. Haastateltavat toivat esiin monia henkilöstöön liittyviä asioita, kuten työhyvinvointi ja osaamisen kehittäminen. Sosiaalista vastuuta pohdittiin myös sidosryhmien ja Savonian arvojen kautta.

Miten meidän arvot ellää, miten henkilöstö on osaavaa ja jaksaa ja miten opiskelijat ja minkälaista se meidän sidosryhmä ja työelämä yhteistyö oikeesti on. (A4)

Haastatteluaineistosta löydettiin seuraavat alateemat, jotka esiintyivät lähes kaikkien haastateltavien puheenvuoroissa. Näitä alateemoja ovat työhyvinvointi, osaamisen kehittäminen, yhteistyö ja sidosryhmien huomioiminen. Seuraavaksi tarkastellaan haastateltavien ajatuksia näistä teemoista. Yhteenveto haastateltavien ajatuksista Savonian sosiaalisesta vastuusta on koostettu luvun loppuun. (taulukko 2)

Työhyvinvointi

Työhyvinvointiin liittyvät näkökulmat nousivat esiin kaikissa haastateltavien ryhmissä. Haastateltavat A2, A4, A6, A7 ja A8 toivat esiin työssä tai opinnoissa jaksamisen. Haastateltava A8 toi esiin, että työhyvinvointia Savoniassa pyritään kehittämään ennakoivalla ja suunnitelmallisella toiminnalla. Tulevaisuuden haasteita ovat ikäjohtaminen ja monimuotoistuva työyhteisö. (A4, A8) Työhyvinvointia pohdittiin myös työn tasaisen jakautumisen kautta. Haastateltava A7 toi esiin, että työn ja vastuiden määrä ei jakaudu tasaisesti, vaan jotkut työntekijät kuormittuvat liikaa.

Haastateltavat A7 ja A8 toivat esiin myös tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun. Savoniassa toteutettiin syksyllä 2010 tasa-arvokysely ja tasa-arvosuunnitelma valmistuu lähiaikoina. Työssä viihtyminen auttaa henkilöstöä jaksamaan. Eräs haastateltavista kiteyttää asian näin:

Ett jos vaikka aattelee niinkö henkilökunnan jaksamista työssään, niin onhan se nyt aika tärkeetä että täällä viihtyy.” (A3)

Opiskelijoiden hyvinvoinnin osalta haastateltava A6 toi esiin opiskelijoiden tukiverkot esimerkiksi opettajatuutorit ja opintopsykologi, jotka auttavat opiskelijaa ongelmatilanteissa. Opiskelijakunta osaltaan huolehtii opiskelijoiden hyvinvoinnista ja jaksamisesta tarjoamalla opiskelijoille erilaisia mahdollisuuksia viettää vapaa-aikaa esimerkiksi järjestämällä erilaisia tapahtumia ja tarjoamalla liikuntapalveluja. (A6)

Osaamisen kehittäminen

Yhtenä tärkeänä sosiaalisen vastuun sisältönä mainittiin osaamisen kehittäminen. Haastateltavat A2, A4, A7 ja A8 tarkastelivat osaamisen kehittämistä henkilöstön osalta. Ammattikorkeakoulu asiantuntijaorganisaationa asettaa jo tietynlaisen velvoitteen henkilöstön itsensä kehittämiseen ja ajantasaisen tiedon päivittämiseen. (A2, A8) Henkilöstön tulee olla osaavaa. Haastateltavien A2 ja A7 mielestä henkilöstön kehittämiseen ja kouluttautumiseen annetaan Savoniassa mahdollisuuksia. Osaamisen kehittäminen tuotiin esiin myös Savonian arvojen kautta. Yksi Savonian arvoista on asiantuntijuus. Eräs haastateltavista ilmaisee asian näin:

Kun meidän arvona on se asiantuntijuus, niin kyllä se silloin pitäis näkyä siinä että myös siihen satsataan ja huolehditaan että meillä myöskin se asiantuntijuus pysyy. (A2)

Asiantuntijuutta lähestyttiin myös asiakkaan näkökulmasta. Haastateltavat A6 ja A8 toivat esiin, että on tärkeää, että ammattikorkeakoulun henkilöstö omalla asiantuntijuudellaan pystyy täyttämään asiakkaan odotukset. Haastateltavat A1 ja A4 painottivat opiskelijan osaamisen varmistamista. Opiskelun ammattikorkeakoulussa tulee antaa opiskelijalle sellaisia valmiuksia, että opiskelija ymmärtää elinikäisen oppimisen tärkeyden ja jatkuvan uusiutumistarpeen jaksukseen työelämässä. (A4)

Yhteistyö

Sosiaalista vastuuta pohdiskeltiin myös yhteistyön näkökulmasta. Haastateltava A1 toi esiin, että ammattikorkeakoulu edustaa sosiaalista yhteisöä, joten kantavana voimavarana tulisi olla yhteistoiminnallisuus. Hänen mielestään sosiaalista vastuuta on vastuun kantaminen ja hyvinvoinnin huolehtiminen siinä ryhmässä jossa toimii, esimerkiksi työyhteisössä. (A1) Haastateltavat A1 ja A7 pohdiskelivat yhteistyötä eri

koulutusalojen välillä. Heidän mielestään yhteistyön tekeminen on toisinaan haasteellista. Haastateltava A1 näki esteenä yhteistyölle vanhan kulttuurin vaalimisen ja haluttomuuden toimia toisten koulutusalojen kanssa. Haastateltava A7 toi esiin osaamisalueiden väliset rajat ja omissa toimintatavoissa pidättäytymisen. Hän kuvaa asiaa näin: ”*Vaikka me ollaan sama ammattikorkeakoulu, niin silti täällä on semmosia, niinku omia porukoita*”. Myös haastateltavat A3 ja A6 painottivat monialaisuutta ja yhteistyön tekemistä yli koulutusalojen. He toivoivat että tulevaisuudessa yhteisen kampuksen myötä edellytykset yhteistyön tekemiselle eri alojen välillä paranevat. Haastateltava A3 toi vielä esiin sen, että monialaisuus ja yhteistyön tekeminen ovat tämän ajan ilmiö ja tulee esiin tämän päivän korkeakoulumaailmassa.

Ammattikorkeakoulun sosiaalista vastuuta määriteltiin myös Savonian arvojen kautta. Haastateltavat A5 ja A6 pohdiskelivat yhteisöllisyyden arvona viittaavan eniten sosiaaliseen vastuuseen. Haastateltava A5 toi esiin kanssakäymisen, asiakkaiden arvostamisen, luottamuksen ja rehellisyyden. Haastateltavat A3 ja A7 toivat yhteisöllisyyteen toisenlaista näkökulmaa. He toivat esille seuraavaa:

Sit tuota tämmönen, no yhteisöllisyys sitä kyllä kauheesti yritetään luoda, mut se jää...jotenki se tökkii. Et se ei ihan niinku sillai ehkä, ehkä tota näy Savoniassa niinku arvona. Ett se ois yks arvo, ett on yhteisöllinen. (A3)

Välillä tulee sellasta viestiä, että meidän englanninkielisissä koulutusohjelmissa opiskelevat on vähän oman onnensa nojassa. Ett heitäkin halutaan tänne, mutt heistä ei pystytä pitämään siinä määrin huolta kun tarvis. (A7)

Sosiaalista vastuuta pohdiskeltiin myös vuorovaikutuksen näkökulmasta. Haastateltava A6 toi esiin, että vuoropuhelun henkilöstön ja opiskelijoiden välillä tulisi olla jatkuvaa ja luonnollista. Hänen mielestään Savonian henkilöstöllä ja opiskelijoilla voisi olla enemmän yhteisiä tilaisuuksia. (A6)

Sidosryhmien huomioiminen

Haastateltavat nimesivät ammattikorkeakoulun sidosryhmiksi alueen yritykset, paikallisen elinkeinon, Itä-Suomen yliopiston, Savon ammatti- ja aikuisopisto ja ympäröivät kaupungit. Savonian strateginen kumppani Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu tuotiin esiin tärkeänä kumppanina. (A1, A5) Haastateltavien A4 ja A8 mielestä sosiaaliseen vastuuseen kuuluu kumppanuussuhteista huolehtiminen. Pitkäaikaiset suhteet luovat kestäväää pohjaa toiminnalle ja sen kehittämiseksi. (A4, A8) Haastateltavien A1, A2, A8 mielestä sosiaalista vastuuta on opetussuunnitelmien kehittäminen siten, että ne vastaavat työelämän ja yhteiskunnan tarpeita.

Jos vaikka aatellaan opetusta ja koulutusprosessia, niin mun mielest se on sitä, että me riittävällä tavalla jo suunnitteluvaiheessa, opetussuunnitteluvaiheessa otetaan huomioon niinkun meidän elinkeinoelämän ja yhteiskunnan tarpeet. (A8)

Myös Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan lähtökohtana ovat yritysten ja elinkeinoelämän tarpeet. (A4, A8) OIS (Open innovation space)-mallin avulla opiskelija ja työelämän edustaja kehittävät ratkaisuja työelämän tarpeisiin. (A4) Haastateltava A5 toi esiin ammattikorkeakoulun alueellisen sivistystehtävän. Koska Itä-Suomi on alhaisemmin koulutetumpaa aluetta, on Savonian sivistystehtävä erilainen kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla sijaitsevalla ammattikorkeakouluilla. (A5) Tärkeitä valtakunnallisia sidosryhmiä ovat haastateltavien mielestä Opetus- ja kulttuuriministeriö ja opetushallitus. (A1, A4, A5 ja A8) Haastateltava A4 korosti keskustelun ja vuoropuhelun merkitystä sidosryhmien ja valtakunnallisten verkostojen kanssa.

Taulukko 2. Haastateltavien vastausten perusteella koostettu yhteenveto Savonian sosiaalisesta vastuusta.

<p>Työhyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> • henkilökunnan ja opiskelijoiden jaksaminen • työn jakautuminen • tasa-arvo ja yhdenvertainen kohtelu • opiskelijan tukiverkot
<p>Osaamisen kehittäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • itsensä kehittäminen ja ajantasaisen tiedon hankkiminen • kouluttautuminen • opiskelijan osaamisen varmistaminen
<p>Yhteistyö</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastuun kantaminen • hyvinvoinnin huolehtiminen • vuorovaikutteisuus • yhteisöllisyys
<p>Sidosryhmien huomioiminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • vuoropuhelu • opetuksen ja TKI-toiminnan kehittäminen sidosryhmien tarpeet huomioiden • kumppanuussuhteista huolehtiminen

6.3 Omaehtoinen vastuullisuus

Kaikkien haastateltavien mielestä Savoniassa toteutetaan omaehtoista vastuullisuutta. Haastateltava A1 kuvaa asiaa näin: ”*Meil on olemassa semmonen ilmapiiri, ett me kannetaan sitä vastuuta.*” Ammattikorkeakoulun tehtävät ovat suurelta osin laissa asettuja ja niitä toteutetaan sen edellyttämällä tavalla. Savonian toiminnasta tuotiin kuitenkin esiin monia vastuullisuuteen liittyviä asioita, joissa toimitaan yli lain asettaman velvoitteen. Sosiaalisen vastuun kantamisesta haastateltavat mainitsivat henkilöstön hyvinvointiin vaikuttavista omaehtoisista toimista muun muassa kattavan työterveyshuollon (A2), tykytoiminnan, kulttuurisetelit ja Savonian juoksu-klubin.

(A7) Haastateltavat A6 ja A8 toivat esiin henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvointia parantamaan luodun savuton Savonia-kampanjan, jonka tarkoituksena on tukea tupakoinnin lopettamista.

Ympäristövastuun omaehtoisina toimenpiteinä haastateltavat A5, A7 ja A8 mainitsivat paperittoman Savonian ja haastateltava A5 kampuspolkupyörät. Kestävän kehityksen toimenpideohjelman toimenpiteistä haastateltavat A1 ja A3 toivat esiin kierrätyksen ja jätteiden lajittelun. Haastateltava A5 toi esiin hyväntekeväisyys näkökulman. Vuonna 2010 Savonia lahjoitti joulutervehdyksiin varatut rahat Koulu Kongoon – keräykseen.

Haastateltava A2 toi esiin opiskelijan ohjauksen. Haastateltavan koulutuslalla opiskelijoiden ohjaukseen panostetaan ja opiskelijoita tuetaan opintoihin liittyvien valintojen tekemisessä. Ammattikorkeakoulun omaehtoista vastuullisuutta pohdittiin myös arvojen kautta. Laki asettaa ammattikorkeakouluille tietyt tehtävät ja velvoitteet, mutta haastateltavat A4 ja A5 toivat esiin, että arvojen avulla ammattikorkeakoulu voi määrittellä millainen yhteiskuntavastuullinen toimija haluaa olla.

6.4 Vastuullisuuden esille tuominen

Useiden haastateltavien mielestä ammattikorkeakoulun vastuullisuutta voisi tuoda enemmän esille. (A2, A3, A6, A7 ja A8) Haastateltavien mielestä vastuullisuutta tulisi tuoda esille nimenomaan ulkoisille sidosryhmille. Savoniassa on olemassa monenlaisia mittareita, joilla sosiaaliseen vastuuseen kuuluvia asioita jo mitataan. (A2, A4, A7 ja A8) Mittaamisen lähtökohtana ei kuitenkaan ole ollut sosiaalinen vastuu.

Et ihan varmasti, se, että vaikka niinkun ei olis olemassa tällstä, et olis olemassa joku raportointi standardi, niin varmasti me tehhää paljon asioita. Ku me vaan otetaan ja niinku todennetaan se ja tehdään se näkyväksi. (A2)

Yhteiskuntavastuu on sisältöinä joissakin oppiaineissa ammattikorkeakoulun koulutusohjelmissa. Haastateltavan A1 mukaan myös kestävän kehityksen periaatteita pitäisi tuoda enemmän koulutusohjelmien sisältöihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut ammattikorkeakouluille velvoitteen sisällyttää kestävä kehitys toimintaansa. Kestävän kehityksen toimenpiteet eivät kuitenkaan haastateltavien A1, A3 ja A6 mielestä riittävästi näy ammattikorkeakoulun arjessa.

Haastateltavat A4 ja A8 toivat esiin, että ammattikorkeakoulun sosiaalinen vastuu tai vastuullisuus ylipäättään pitäisi avata ja määritellä mitä sillä tarkoitetaan. Haastateltava A8 esitti, että vastuullisuus voitaisiin avata Savonian strategiassa ja lähteä sitä kautta miettimään, miten vastuullisuus jalkautettaisiin läpäiseviksi toiminnoiksi koko organisaatiossa. Ensin pitäisi kuitenkin miettiä mitä vastuullisuus tarkoittaa ja määritellä se. (A4, A8) Ammattikorkeakoulun toiminta kiinnostaa ulkoisia sidosryhmiä ja myös yhteiskuntavastuu kiinnostaa ihmisiä entistä enemmän. Haastateltavan A2 mielestä vastuullisuuden viestimiseen ei välttämättä tarvitse raporttia, vaan riittää, että asiat on koottu ja jäsennelty ja kerrotaan esimerkiksi Savonian internet-sivuilla. Haastateltava A6 puolestaan näkisi yhteiskuntavastuuraportin hyvänä markkinoinnillisena keinona tavoittaa ulkoisia sidosryhmiä.

7 TULOSTEN YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena oli selvittää savonialaisten ajatuksia ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta ja erityisesti sosiaalisesta vastuusta. Tutkimustulosten perusteella muodostettiin käsitys ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta ja Savonian sosiaalisesta vastuusta. Tutkimuksen avulla haluttiin myös selvittää miten omaehtoinen vastuullisuus Savoniassa toteutuu ja miten vastuullisuutta voisi tuoda esille. Sosiaalisen vastuun teemaa lähestyttiin keskustelemalla ensin yhteiskuntavastuusta ammattikorkeakoulussa.

Tutkimuksen tulosten ja teorian perusteella voidaan todeta, että ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuu toteutuu ammattikorkeakoulun perustehtävien kautta. Toimintaa säätelevät lainsäädäntö ja valtionohjaus. Ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuu syntyy vuorovaikutuksessa alueen elinkeinon ja yritysten kanssa. Koska Savonia-ammattikorkeakoulu on maakunnan ainoa ammattikorkeakoulu, voidaan ajatella että sen alueellinen vastuu on merkittävämpi kuin esimerkiksi ammattikorkeakoululla pääkaupunkiseudulla. Ammattikorkeakoulun toimintaa voidaan tarkastella taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun näkökulmista, mutta malli ei ehkä ole suoraan sovellettavissa julkisin varoin ylläpidettyyn organisaatioon. Ammattikorkeakoulun tehtävät ja vastuut määrittelee valtionohjaus, mutta ammattikorkeakoulu voisi näiden kolmen ulottuvuuden avulla tuoda esiin lain velvoitteet ylittävän toimintansa. Savonialaisten käsitykset ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta ovat samansuuntaiset kuin Riitta Leviäkankaan tulokset Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa tehdyssä tutkimuksessa. Savoniassa keskustelu yhteiskuntavastuusta on alkanut, mutta vaatii vielä käsitteiden avaamista ja määrittelyä.

Tutkimustulosten perusteella Savonian sosiaalinen vastuu koostuu seuraavista asioista: hyvinvointi, osaamisen kehittämien, yhteistyö ja sidosryhmien huomioiminen. Sosiaalista vastuuta voidaan tarkastella välittömän ja välillisen vastuun näkökulmasta (ks. luku 2) Opiskelijoiden ja henkilöstön hyvinvointi, osaamisen kehittäminen sekä yhteistyö kuuluvat Savonian välittömään sosiaaliseen vastuuseen. Välillistä vastuuta on sidosryhmien huomioiminen. Sosiaalisen vastuun sisältöä määrittelevässä teoriassa työhyvinvointi, osaamisen kehittäminen ja

sidosryhmien kanssa käytävä vuoropuhelu ovat keskeisiä sosiaalisen vastuun sisältöjä. Nämä asiat löytyvät myös Savonian sosiaalisen vastuun sisällöstä. Savoniassa yhtenä sosiaalisen vastuun sisältönä tuotiin esiin yhteistyö eri koulutusalojen ja osaamisalueiden välillä. Haastateltavat painottivat yhteistyön tekemisen tärkeyttä. Yhteistyön tekeminen koettiin myös haasteellisena, koska Savonian toiminta on vielä tällä hetkellä hajautettu monille kampuksille. Sosiaalisen vastuun käsite oli osalle haastateltavista entuudestaan tuntematon.

Savoniassa ollaan kiinnostuttu sidosryhmien mielipiteistä. Henkilöstön mielipiteitä Savonian toiminnasta kysytään vuosittaisessa toimivuuskyselyssä ja ulkoisille sidosryhmille on kahtena viime vuotena tehty oma sidosryhmäkysely. Myös opiskelijoille tehdään kyselyjä opintojen aikana. Näissä kyselyissä olisi mahdollisuus kysyä myös vastuullisuuteen liittyviä asioita. Silloin myös henkilöstö, opiskelijat ja sidosryhmät pääsisivät osalliseksi Savonian vastuullisuus keskustelusta.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta että Savoniassa toteutetaan yksittäisiä lainvelvoitteet ylittäviä sosiaalisen vastuun toimia. Haastateltavat toivat esiin useita esimerkkejä omaehtoisesta toiminnasta sosiaalisen vastuun näkökulmasta. Takalan (2002) laajan vastuun näkökulman mukaan toimiva organisaatio ottaa eettiset periaatteet osaksi strategiaansa ja tavoitteena on koko yhteiskunnan hyvinvointi ja elämänlaadun parantaminen. Myös Rohwederin (2004) mukaan vastuun kantaminen on syvällisintä silloin, kun se on omaehtoista ja perustuu lainsäädännön ylittävään sidosryhmiä kunnioittaviin arvoihin. Savonian toiminnassa voidaan nähdä omaehtoisen vastuullisuuden tunnusmerkkejä. Koska Savonian lainvelvoitteet ylittävät vastuullisuuden toimet eivät ole strategiaan tavoitteeksi kirjattuja, ei voida katsoa että Savonia tavoitteellisesti toteuttaisi omaehtoista vastuullisuutta toiminnassaan.

Tutkimuksen tuloksena voidaan esittää, että Savonian tulisi tuoda vastuullisuuttaan esille enemmän. Tulosten perusteella voidaan todeta, että savonialaiset kokevat ammattikorkeakoulun vastuulliseksi toimijaksi, joka toteuttaa myös lainvelvoitteen ylittävää vastuullisuutta. Vastuullisuutta kuvaavia asioita mitataan ja tilastoidaan jo parhaillaan ammattikorkeakoulussa muihin tarkoituksiin. Näiden mittareiden tuloksista olisi mahdollista koota ja jäsenellä tietoa Savonian sisäiseen käyttöön, sekä myös ulkoisille sidosryhmille. Yhteiskuntavastuu ja siihen liittyvät asiat kiinnostavat

ihmisiä tänä päivänä yhä enemmän. Tästä syystä myös Savonian tulisi tuoda vastuullisuuttaan enemmän esille. Lämsän (2007) mukaan vastuullisuus julkilausuttuna ja tavoiteltavana arvona auttaa organisaatiota erinomaisuuden saavuttamisessa. Savoniassa ei ole vielä riittävästi määritelty mitä yhteiskuntavastuulla tai sen osa-alueilla esimerkiksi sosiaalisella vastuulla tarkoitetaan. Vastuullisuuden esille tuominen pitäisikin aloittaa käsitteen määrittelyllä. Tämän jälkeen voitaisiin linjata Savonian vastuullisuuden periaatteet ja päämäärät sekä käynnistää mahdolliset kehittämistoimenpiteet. Vastuullisuuden periaatteet ja toimenpiteet voidaan koota Savonian kotisivuille tai julkaista yhteiskuntavastuuraporttina.

8 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa on avattu yhteiskuntavastuuta käsitteenä ja selvitetty yhteiskuntavastuun sisältöä eri teorioiden näkökulmasta. Yhteiskuntavastuun yksi ulottuvuus eli sosiaalinen vastuu on ollut tämän työn tarkastelunäkökulma. Tutkimuksen tulosten avulla on muodostettu käsitys Savonia-ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta ja sosiaalisen vastuun sisällöstä sekä ehdotus vastuullisuuden esille tuomisesta.

Savonia-ammattikorkeakoulun sosiaalinen vastuu muodostuu pääosin teoriakirjallisuudessa esiin tuotujen sisältöjen mukaisesti. Oman ominaispiirteensä tuo koulutusalojen välisen yhteistyön tarpeellisuuden korostaminen. Yhteistyön korostuminen johtunee siitä, että Savonian toiminta on vielä tällä hetkellä hajautettu monille kampuksille. Tarvetta aitoon yhteistyöhön eri koulutusalojen välillä on sekä henkilökunnan että opiskelijoidenkin mielestä. Savoniassa halutaan tuoda vastuullisuutta näkyvämmiin esille ja yhteiskuntavastuu onkin kirjattu yhdeksi elementiksi savonialaisuuden viestinnän strategiassa. Savonia-ammattikorkeakoulun omaehtoisen yhteiskuntavastuun määrittelyprossi on vielä kesken, joten uskon, että tästä opinnäytetyöstä on hyötyä käsitteiden määrittelemisessä. Täytyy kuitenkin muistaa, että pelkkä asioiden määrittely ja kirjaaminen raporttiin tai internet-sivuille ei riitä, vaan vastuullisuuden tulee olla osa koko ammattikorkeakoulun toimintaa.

Vastuullisuus näkyy ammattikorkeakouluissa tällä hetkellä lähinnä kestävän kehityksen toimenpideohjelmina tai yhteiskuntavastuuraportointina. Ammattikorkeakoulujen internet-sivuja tarkastellessa huomio kiinnittyi tiedon saatavuuteen. Internet-sivustoja selailemalla ei ollut helppo löytää tietoa ammattikorkeakoulujen vastuullisuudesta. Mikäli Savoniassa päädytään tuottamaan tietoa vastuullisuudesta ammattikorkeakoulun internet-sivuille, tulisi tiedon olla helposti saatavilla. Mielestäni Haaga-Helia ammattikorkeakoulun internet-sivuilla tiedot on esitetty hyvin ja ne ovat helposti saatavilla. Haaga-Helia ammattikorkeakoulusta välittyy ulkopuoliselle tutustujalle internet-sivujen välityksellä kuva vastuullisesta ammattikorkeakoulusta.

Tulevaisuudessa ammattikorkeakoulu yhteisöt tulevat muuttamaan kansainvälisemmiksi ja monimuotoisemmiksi. Tämä asettaa haasteita myös ammattikorkeakoulujen omaehtoiselle yhteiskuntavastuulle. Tulevaisuuden haasteiden painopiste on ihmisissä, joten sosiaalisen vastuun näkökulma on tärkeä.

Oma opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen ja tärkeä, joten opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoista ja mielekästä. Tätä opinnäytetyötä aloittaessani minulla oli jonkin verran tietoa yhteiskuntavastuusta ja sen sisällöstä, mutta opinnäytetyöprosessin edetessä oma tietämykseni aiheesta on lisääntynyt huomattavasti.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut haasteellista, koska yhteiskuntavastuu aiheena on laaja ja käsitteistö on edelleen osittain vakiintumatonta. Aiheesta on saatavilla paljon tietoa, joten aiheen rajaaminen ja tiedon valikoiminen vei paljon aikaa. Olen mielestäni onnistunut kokoamaan tähän opinnäytetyöhön yhteiskuntavastuun keskeiset sisällöt Savonia-ammattikorkeakoulua varten. Uskon, että kokoamastani teoriapaketista on hyötyä toimeksiantajalle.

Toteutin opinnäytetyön tutkimuksellisen osuuden teemahaastatteluna. Teemahaastattelun valinta oli mielestäni onnistunut, koska yhteiskuntavastuu ja sosiaalinen vastuu ovat vielä Savonia-ammattikorkeakoulussa määrittelemättömiä käsitteitä. Aiheesta ei olisi voinut esittää tarkkoja kysymyksiä ilman, että se ohjaisi haastateltavien vastauksia. Tavoitteena oli saada esiin savonialaisten omia ajatuksia ja näkemyksiä aiheesta. Valitsemani teemat olivat kuitenkin aika abstrakteja aiheeseen vähemmän perehtyneille. Avasin teemoja tarvittaessa haastattelujen yhteydessä, mutta ehkä jonkinlainen johdanto teemoihin olisi ollut hyvä liittää mukaan lähetysvaiheessa. Haastateltavien valinta oli harkinnanvarainen. Haastatteleamalla toisia henkilöitä kuin tässä tutkimuksessa, vastaukset saattaisivat olla erilaisia. Vaikka haastateltavien joukko oli pieni, edustaa se kuitenkin eräänlaista läpileikkausta savonialaisista. Haastattelujen tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina. Tutkimusprosessin vaiheet on tehty huolellisesti ja olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksen eri vaiheet mahdollisimman tarkasti.

Jatkotutkimusehdotukset

Tässä opinnäytetyössä kartoitettiin savonialaisten ajatuksia ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta. Ulkoiset sidosryhmät oli rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Jatkotutkimuksena voitaisiin tutkia Savonian ulkoisten sidosryhmien käsityksiä ja odotuksia ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuusta.

Ammattikorkeakoulut ovat osa eurooppalaista koulutusjärjestelmää. Tämän opinnäytetyön puitteissa ei ollut mahdollista tutkia eurooppalaisten korkeakoulujen yhteiskuntavastuuta. Jatkotutkimuksena voitaisiin kartoittaa Savonian ulkomaisia partnerikorkeakouluja ja niiden yhteiskuntavastuuta.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1994

Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Jyväskylä.

Ammattikorkeakoulu Novia 2011

Environmental and Quality assurance. Luettu 6.2.2011.

<http://www.novia.fi/environmental-and-quality-assurance/>

Anttiroiko, A-V. 2004

Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. Teoksessa Järvinen, R. (toim.) Yhteiskuntavastuu. Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Tampere University Press.

Carroll, A.B. 1993

Business & Society. Ethics and Stakeholder Management. Second Edition. South-Western Publishing Co. Ohio.

Elinkeinoelämän keskusliitto 2010

Vastuullinen yritystoiminta – käytäntöjä suomalaisissa yrityksissä. Luettu 24.9.2010.

http://www.ek.fi/businessforums/EKjulkaisu_vastuullinen_yritystoiminta/fi/ymparistovastuullisuus.php

Elkington, J. 1999

Cannibals with forks. The Triple Bottom Line of 21st Century Business. Capstone. Oxford.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008

Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Jyväskylä.

European Commission 2007

Corporate Social Responsibility. National public policies in the European Union. Luettu 28.12. 2010.

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&lang>

Euroopan komissio 2001

Vihreä kirja yritysten sosiaalisen vastuun eurooppalaisten puitteiden edistämiseksi. Luettu 28.12.2010.

http://europa.eu/documentation/official-docs/green-papers/index_fi.htm#2001

Friedman, M. 1970

The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. The New York Times Magazine, September 13, 1970. Luettu 23.11.2010

<http://www.colorado.edu/studentgroups/libertarians/issues/friedman-social-resp-business.html>

Global Reporting Initiative 2010

G3 Guidelines 2002-2006. Luettu 28.12.2010

<http://www.globalreporting.org/ReportingFramework/G3Guidelines/>

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu 2011

Vastuullinen Haaga-Helia. Luettu 6.2.2011.

<http://www.haaga-helia.fi/fi/tietoa-haaga-heliasta/vastuullinen-haaga-helia>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008

Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.

Hämeen ammattikorkeakoulu 2011

Laadunvarmistus. Luettu 6.2.2011.

<http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/Organisaatiojatoimipaikat/laadunvarmistus>

International Labour Organisation 2011

ILO Declaration Fundamental Principles and Rights at Work. Luettu 20.2.2011. <http://www.ilo.org/declaration/thedeclaration/lang--en/index.htm>

Juholin, E. 2004

Cosmopolis. Yhteiskuntavastuusta yrityskansalaisuuteen. Inforviestintä. Keuruu.

Jussila, M. 2010

Yhteiskuntavastuu. Nyt. Infor. Vantaa.

Juutinen, S. & Steiner M-L. 2010

Strateginen yritysvastuu. WsoyPro. Helsinki.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2011

Eettiset periaatteet. Luettu 6.2.2011.

<http://www.jamk.fi/tutustu/esittely/eettisetperiaatteet>

Kettunen, J. 2010

Yhteiskuntavastuu ja kestävät innovaatiot. Kever-Osaaja ammattikorkeakoulujen verkkojulkaisu. Vol 1, No 1.

<http://www.kever-osaaja.fi/index.php/K-O/issue/view/72>

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu 2011

Kestävä kehitys. Luettu 6.2.2011.

<http://www.kyamk.fi/KyAMK/Kest%C3%A4v%C3%A4%20kehitys>

Lahti, P. 2009

Yrityksen sosiaalinen vastuu. Pro gradu-tutkielma. Turun kauppakorkeakoulu.

Larsson, L. & Massart, C. 2009

Business Ethics, Corporate Social Responsibility and Sustainability in management master programs: A qualitative study on the EQUIS-accredited business schools in four Nordic countries.

Lehtipuu, P. & Monni, S. 2007

Synergia. Vastuullisen yritystoiminnan menestysmalli. Talentum. Helsinki.

Leviäkangas, R. 2010

Ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuu sidosryhmävuorovaikutuksen näkökulmasta. Pro gradu-tutkielma. Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Lovio, R. 2007

Liiketoiminnan strateginen vastuullisuus. Teoksessa Vauhkonen P. (toim.) Liiketoiminnan vastuullisuus – minkä väristä se on? Johtamistaidon opisto. Oitmäki.

Lämsä, A-M. 2007

Yrityksen vastuullisuus – mitä ja miksi. Teoksessa Vauhkonen P. (toim.) Liiketoiminnan vastuullisuus – minkä väristä se on? Johtamistaidon opisto. Oitmäki.

Niskala, M. & Lovio, M. 2004

Yhteiskuntavastuuraportti. Teoksessa Juholin E. Cosmopolis. Yhteiskuntavastuusta yrityskansalaisuuteen. Inforviestintä. Keuruu.

Niskala, M., Pajunen, T. & Tarna-Mani, K. 2009

Yhteiskuntavastuun raportointi. Raportointi- ja laskentaperiaatteet. KHT-Media Oy. Helsinki.

Opetus ja kulttuuriministeriö 2010

Ammattikorkeakoulutus ja sen kehittäminen. Luettu 8.11.2010.

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/?lang=fi>

Opetusministeriö 2008

Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat vuosille 2008-2012. Luettu 14.1.2011.

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/rakenteellinen_kehittaminen/index.html

Opetusministeriö 2006

Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa. Baltic 21E-ohjelman toimeenpano sekä kansallinen strategia YK:n kestävästä kehityksestä edistävän koulutuksen vuosikymmentä (2005-2015) varten. OPM:n työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:6. Luettu 8.11.2010.

http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2006/kestavan_kehityksen_edistaminen_koulutuksessa_baltic_21e_ohjel

Oulun Seudun ammattikorkeakoulu 2011

Kestävä kehitys. Luettu 6.2.2011.

http://www.oamk.fi/esittely/kestava_kehitys/ymparistoinfo/

Rohweder, L. 2004

Yritysvastuu – kestävästä kehityksestä organisaatiossa. Wsoy. Porvoo.

Rohweder, L. 2008

Kestävä kehitys koulutuksen päämääräksi. Teoksessa Rohweder, L. & Virtanen, A. (toim.) Kohti kestävästä kehityksestä. Pedagoginen lähestymistapa. S. 18-23. Opetusministeriön julkaisuja 2008:3

Rohweder, L. 2009

Kestävä kehitys – liiketoiminnan jarru vai promoottori. Esitelmä Oulun ammattikorkeakoulupäivillä 14.5.2009.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006

KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 29.11.2010.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Savonia-ammattikorkeakoulun esittely 2010

Luettu 4.12. 2010 www.savonia.fi

Savonia-ammattikorkeakoulun strategia 2008-2012

Savonia-ammattikorkeakoulun strategia toimintavuosille 2008-2012.

Luettu 4.12.2010.

<http://portal.savonia.fi/amk/esittely/strategiat/strategia>

Savonia-ammattikorkeakoulun strategiaryhmä 2010

Savonialaisuus ja viestintä.

Savonia-ammattikorkeakoulun toimintakulttuuri 2010

Kestävä kehitys. Luettu 23.11.2010. www.savonia.fi

Suntioinen, S., Sinkko, A. & Tapola, H. 2009

Vastuullisuus ja laadunhallinta korkeakouluissa. Teoksessa
Globaalivastuu ja kestävä kehitys koulutuksessa. Kehittämisen ja
seurannan tietopohja. Opetusministeriön julkaisuja 2009:56.

Takala, T. 2000a

Nykyajan yrityskansalaisuus. Julkaisussa Yrityksen vastuut.
Taloudellinen Tiedotus. Helsinki.

Takala, T. 2000b

Yrityksen yhteiskunnallisen vastuun ideologiat v. 2000 suomalainen
yritys globalisoituvassa maailmassa. Liiketaloudellinen aikakauskirja
4/2000. Liiketaloustieteellinen yhdistys ry. Luettu 28.12.2010
http://lta.hse.fi/2000/4/lta_2000_04_s8.pdf

Talvio, C. & Välimaa, M. 2004

Yhteiskuntavastuu ja johtaminen. Edita. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009

Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Tammi.
Helsinki.

Uimonen, M-L. 2006

Suomalaisten yritysten vapaaehtoinen sosiaalinen vastuu.
Sidosryhmäviitekehys yritysten ja ulkoisten sidosryhmien edustajien
näkemyksistä. Työpoliittinen tutkimus 2006. Työministeriö. Helsinki.

United Nations Human Rights 2011

Universal Declaration of Human Rights. Luettu 20.2.2011.

<http://www.ohchr.org/EN/Pages/WelcomePage.aspx>

United Nations Global Compact 2011

The Ten Principles. Luettu 20.2.2011.

<http://www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/index.html>

Vesterinen, P. 2007

Työyhteisön hyvinvointi vastuullisen johtamisen haasteena. Teoksessa
Vauhkonen P. (toim.) Liiketoiminnan vastuullisuus – minkä väristä se
on? Johtamistaidon opisto. Oitmäki.